

Ҳожиакбар Ислон Шайх

Ҳодуғарнинг Эри

Мистик-фантастик қисса

Иттифоқо хизмат юзасидан сафарга борадиган бўлиб қолдим. Вазиримиз фалон вилоят ҳокимлигида бўлиб, турли муҳим ишларни бажариб келишим лозимлигини айтди.

Хизмат машинамизни бир кун ўбдон шайлаб-созлаб, эртасига наҳорда йўлга отландик. Ҳайдовчи Шукрулло исмли қирқ ёшлардаги миқтидан келган хушрўй йигит бундай сафарларни жуда хуш кўрар, чунки илгари у улкан рефрижератор машиналарида узоқ йиллар ишлаган бўлиб, собиқ иттифоқдаги кўп йирик шаҳарларни кезиб чиққан, ярим умри йўлда ўтган эди. Шунинг учунми, навбатдаги сафар тараддудидан хабар топиши биланоқ кўзлари чақнаб кетар, кафтларини бир-бирига ишқаб: «Эҳ, яна бир ҳангомалашадиган бўлибмизда!» — деб кўяр эди. Ҳангома учун эса, унда мавзу тўлиб-тошиб ётар, олис йўлларда кўрган-кечирганларини ҳикоя қилишга тушиб кетса, вақт ўтганини сезмай қоларди киши.

Бу гал ҳам шундай бўлди. Тошкент — Самарқанд — Бухоро катта йўлига чиқарканмиз, биздан эллик газ чамаси олдинда шляпали кексароқ бир одам йўлни шошилинч кесиб ўта бошлади.

— Ҳожака, мана шу одамни эслаб қолинг, — деди Шукрулло «шляпа»га имо қилиб. — Ҳализамон сизга қизиқ бир воқеани айтиб бераман.

— Ҳализамонингиз нимаси? — дедим мен яна бир ғаройиб ҳикоя тинглашга руҳан шайланиб. — Йўлда мошиналар анча сийрак, вақтимиз ҳам сероб, ҳикоянгизни бошлайверинг, бизга ким халақит беради?

— Э, Ҳожака, бу фоний дунёда бўлмайдиган ишнинг ўзи йўқ, — ҳайдовчи шундай дедида, пича сукут сақлаб, кутилмаганда савол бериб қолди. — Сиз умрингизда ўтақаси ёрилганча хотинидан қочган одамни кўрганмисиз.

Мен бир сония ўйланиб, сўнг қатъий жавоб бердим:

— Йўқ!

— Мен эса кўрганман! — деди Шукрулло тантанавор оҳангда, гўё мени ҳайратга сола олганидан кўнглида бир дунё лаззат туйиб. — Масков йўлида, бундан тўрт-беш йил муқаддам...

— Ҳўш-хўш? — дедим мен қулоқларимни динг қилиб, орқа ўриндиққа бемалол жойлашиб ўтириб оларканман.

Шукрулло яна бир неча фурсат сукутга толди. Бетон йўлдан мошинани шошилмай елдираркан, ашқол-дашқоллар солинадиган қутисидан сигарет олиб тутатди. Аччиқ тутунни мириқиб икки-уч тортгач, гапида давом этди:

— Мошинамга мева-чева ортиб, Переделкинога кетаётгандим. Янги йил арафаси. Вақт ярим тундан оққан, йўл тим қоронғу, қатнов қарийб тўхтаган, яккам-дуккам милтиллаб ёнаётган чироқлар ёруғида оврупоча йўсинда қурилган эски қишлоқ уйлари кўзга ташланади. Айна шу палла йўлнинг қоқ ўртасида боягина йўлимизни кесиб ўтган шляпали кимсага ўхшаган митти жомадонли бир одам тўхтатишимни илтимос қилиб, зўр бериб қўл силки-таётганини кўрдиму шиддат билан тормозни босдим. Мошинам зил-замбилдай оғир, тезлик жуда катта, шундай қилмасам, уни босиб кетишим ҳам ҳеч гап эмас эди-да.

Тўхташим билан ҳалиги шляпали кимса букчайганча югуриб, дераза қошига келди-да, илтижо қила кетди:

— Жон ука, мени ола кет, йўқ дема, бу яхшилигинг мендан қайтмаса, Худодан қайтсин, у дунёю бу дунё барака топ, ўғлим, илтимосимни ерда қолдирма!..

Қарасам, туппа-тузук бир мўйсафид, бошига катта бир ташвиш тушганга ўхшайди, ҳаддан зиёд безовта, ҳатто аянчли кўринди. Бунақа йўлларда одатда биз одам олмасдик, чунки тунда ҳар хил жиноятчилар изғиб юришар, бемаҳалда тўхтатсанг, қурол ўқталиб, мошинадаги бор молингни тортиб олиши, боз устига, чўнтагингни ҳам шипшийдам қилиши улар учун писта чаққандай бир гап эди. Хуллас, бу оқсоқол унақа шубҳали зотлардан эмаслигини пайқаб:

— Чиқинг, отахон, — дея бошим билан ўнг томонимга имо қилдим. (Шеригим кабина ортидаги ётоқчада дам олаётганди).

— Бемаҳалда нима қилиб юрибсиз, бобой? — сўрадим у жойлашиб олгач, аста газни босарканман.

— Э, ўғлим, — деди мўйсафид чуқур хўрсиниб, сўнгра кўрқув ва хавотир тўла нигоҳини менга қадаб, фавқулодда сўз қотди. — Ўтакаси ёрилиб хотинидан қочган одамни умрингда кўрганмисан?

— Йўқ, — дедим мен ҳам ўйлаб ўтирмай.

— Ўша зот — мен бўламан! — хитоб қилди оқсоқол дабдурустан. — Ҳа-ҳа, хотинимдан қочиб кетаяпман. Жин урсин уни!.. Минг лаънат!..

Унга зимдан савол назари билан тикилаётганимни сезиб, яна бир хўрсинди-да, умидсиз, синиқ овозда гап бошлади:

— Бундан кўп йиллар муқаддам, — у кезларда мен — қирчиллама, қадди-басти келишган, азамат йигит эдим, — вилоят фирқа кўмитасида ҳайдовчи бўлиб ишлардим, мафкура бўйича котибни олиб юрардим. Хўжайиним Иван Иванович ҳар ҳолда яхши одам эди. «ГАЗ-24» мошинлари энди чиққан пайтлар, менга ҳам қулинг ўргилсин битта оппоғидан беришган эди. Хўжайин билан кеча-кундуз тиним билмасдан ишлардим, эрка хотинию болачақаси, танноз ўйнашларининг ҳам хизматини қилиб улгурардим. Кунларнинг бирида тўйқусдан идорада тўс-тўполон бошланиб қолди. Масковдан катта бошлиқлар келиб, биринчи котибимизни фирқадан ўчириб, ишдан олишди. Хизмат вазифасини суистеъмол қилгани учун. Бунинг нималигини ҳалигача яхши тушунмайман. Кейин қурултой ўтказилиб, янги раҳбар тайинлашди. Илгари бунақа тўс-тўполонлар тез-тез бўлиб тургани учун ҳамма: янги бошлиқ янги муқомда йўргалаб яна кимларни ишдан бўшатаркин, деб кутарди. Лекин узоқ кутишга тўғри келмади. Биринчи котиб дастлабки кунданоқ биринчи муовинга ҳужум бошлаб, бир ойдаёқ уни бошқа ишга ўтгани муносабати билан ўз вазифасидан озод қилди. Кўп ўтмай навбат менинг хўжайинимга ҳам етиб келди. Унга фирқа ёғочсозлик корхонасига бошқон бўлиб ишлаш учун йўлланма берди. Молиявий инқирозга юз тутган корхонани оёққа тургазиш керак экан. Кейинчалик эшитишимча, янги жой Иван Ивановични бу ердан кетказиш мақсадида атайин, сунъий йўл билан инқирозга юзтубан этилган экан. Чунки Иван Иванович порахўр ва юлғич бўлишига қарамай, (ҳар ҳолда порани у бировларнинг ишини битказиб, анча ҳалоллаб оларди), ҳамма масалада ўз фикрига эга, тўғрисиўз ва шартки одам эди. Бундайлар эса, у кезларда катта раҳбарларга ёқмаслиги аён эди.

Хуллас, Иван Иванович билан хайрлашдим-у, мен учун тамомила янги ҳаёт бошланди. Унинг ўрнига марказдан Айра Габдуллина исмли соҳибжамол аёлни қўйишди. Янги котибанинг юзи сутга чайилгандек оппоқ, қора қошлари қалдирғоч қанотларидек бир текис, елкалари оша тўзғиб ётувчи оловранг сочлари тилладек товланарди. Фақат катта-катта мовий кўзларигина кишига тешиб юборгудек совуқ боқарди.

Ишга келган кунийёқ у мени хонасига таклиф этиб, рўпарасига ўтиришимни буюрди. Сўнгра ҳеч қандай андиша ва истиҳолога ўрин қолдирмайдиган оҳангда ҳаёсизлик билан гап бошлади:

— Гап бундай, ўртоқ: мен бу ерга марказдан жуда катта ваколатлар билан келганман. Икки марта гапиришни ёқтирмайман. Айтган гапим ҳамма ходимлар, айниқса, сен учун қонун бўлиши керак. Ҳайдовчи — ҳар қандай раҳбар, айниқса, мендай олий раҳбарнинг ўнг қўли ҳисобланади. Шу боис ҳар бир қадамнингни ўйлаб босишинга тўғри келади, киттак измимдан чиқсанг ҳам, аяб ўтирмайман, пўстингга сомон тикаман. Тушунарлими?

Бу қутилмаган гапдан лол қолиб, зўрға оғзимни очдим:

— Тушунарли...

Шукрулло бетон йўл чеккасидаги икки қаватли мўъжаз мишабхона биносига яқинлашаркан, жим қолиб, тезликни камайтирди. Сирдарёдан ўтган улкан кўприкка етиб келгандик. Бино яқинида беш-олти юк ва енгил мошиналар турар, ҳайдовчилари икки мишабни ўраб олиб, алланималарни зўр бериб уқтиришга уринишарди. Йўқ жойдан камчилик топган мишаблар эса, «осмон кўлларингда бўлса, ташлаб юборингла», — дегандай гўдайиб, бир нималик бўлиб қолиш илинжидами, сурбетлик билан ишни пайсалга солишарди.

Мишабхона ёнидан шошилмай ўтиб олганимиздан сўнг Шукруллога яна жон кирди.

— Хуллас, Роберт Назарович (шляпали мўйсафиднинг исми-шарифи шунақа экан) вилоят фирқа кўмитасининг янги котибаси билан қандай иш бошлаганини батафсил ҳикоя қиларкан, уйқусизликдан эснаганимни кўриб, буни зерикканимга йўйди чоғи, воқеалар тизимини ҳатлаб ўтиб, гапни қисқа қилди:

— Охир-оқибат иш шунга бориб етдики, мен ўша жодугарга уйланишга мажбур бўлдим.

Мен унга ҳайрон бўлиб тикилдим.

— Қанақасига?.. Жодугар деганингиз нимаси? — сўрадим чинданам ҳеч нарсага тушунмай.

— Ҳа, азизим, янги котибамизнинг асл маънода жодугарлигини англаб етишим учун у билан узоқ йиллар бирга яшашим зарур бўлди.

Азбаройи қизиқиб кетганимдан кўзларимда ўт чақнаганини кўрган мўйсафид жонланиб, ҳикоясини давом эттирди:

— Айра Габдуллина кўл остида ишлайдиганларга ҳаммавақт захрини сочар, уларнинг дилини оғритиш ва ранжитишдан чинакам лаззат топар эди, тадбиркор, ишбилармон, омади чопган одамларни жини севмас, айниқса, тақводор, художўй одамларни кўргани кўзи йўқ эди. Мен илгари буларни котибамизнинг фирқа мафқурасига чексиз садоқати, фирқа ишига фидойиларча муносабатига йўяр эдим. Лекин кейинроқ билсам...

— У сизни қандай... ўзига уйланишга мажбур қилди? — сўрадим мен сабрим чидамай, гапни бўлиб.

— Мен икки ой мобайнида худди аскардай хизматини қилдим. Янги мошинадан ажралиб қолмай, деган ниятда унга ёқиш, дилига йўл топишга интилардим. (Ўша даврларда шўролар мамлакатида ишсизлар йўқ, деб гапириларди-ю, лекин аслида тузукроқ иш топиш кийин эди).

Кунларнинг бирида олис туманда иш билан анча кеч қолиб кетдик. Сўнгра янги котиба таширифи шарафига энг зўр ресторанда базм уюштирилди. Хуллас, юкхонамни турли-туман ичимлик ва мева-чеваларга тўлдириб, ярим кечаси уйга отландик. Айра хоним ширакайф, орқа ўриндикда оппоқ сонларини кўз-кўз қилаётгандай чалиштириб, ястаниб ўтираркан, бирдан менга:

— Мусиқангни кўй! — деб буюрди. Овозида аллақандай ёқимсиз шира, совуқ бир жозиба бордай туюлди менга.

Радионинг қулогини бураган эдим, Валентина Толкунованинг майин қўшиғи янгради. Айра шу заҳоти:

— Ўчир! — дея ўшқирди. — Шўхроғидан йўқми? Элвис Пресли ёки ўзимизнинг Богдан Титомирдан...

«Об-бо, шайтонча кўшиқларга ишқибоз экан-да», — хаёлимдан ўтказдим, «рок»ни ўлғудай ёқтирмаганим боис ўлганимнинг кунидан ашқол-дашқол солинадиган кутини титкилаб. Хайрият, ҳамкасбларимиздан бири солиб қўйган шекилли, бир кассета чиқди. Уни магнитофонга қўйишим билан бамисоли тўфон ёки бўронда қолиб кетган эркак кишининг ҳирқироқ овозда кучаниб айтган қўшиғи янгради.

— Товушини кўтар! — бақирди Айра хоним ўтирган жойида алламбало хатти-ҳаракатлар қилиб, рақс туша бошларкан.

— Хуллас, у яқиндагина кўчган янги уйига етиб келганимизда (одамлар уй олишга йиллаб навбатда турган бир пайтда унинг бир ўзига беш хонали уй беришганди), шайтоний мусиқадан миям қарахт, қулоқларим том битган эди. Боз устига, орқа ўриндикда ялпайиб ўтирган аёл томонга негадир қарашга ҳам юрагим безиллаб қолганди. Тезгина мошина юкхонасини очиб, ундаги шиша-пиша ва мева-чеваларни ичкарига ташиб киргиздим. Сўнгра энди хайрлашмоқчи бўлаётгандим, унга нигоҳим тушди-ю, таққа тўхтаб қолдим. Унинг кўзларида айни бир вақтда ҳийла, макр, жоду ва аллақандай шум бир севги тажассумини туйиб, тилим айланмай қолди. Ажабо, шу пайт кўз олдимда тухумсимон катта кўзгу пайдо бўлди ва унда кетма-кет ғалати ёзувлар акс эта бошлади: «Уйимда қол, истасанг — шампан ичамиз, истасанг — қаҳва...» Ё тавба, афтидан, шу йўл билан мен Айра хонимнинг миясида кечаётган фикрларни ўқий бошлагандим.

— Кетмай тур, мен ҳозир... — деди янги котибамиз нозли, эрка товушда, шошилмай бурилиб, ичкарига йўл оларкан. Аёлнинг юриш-туриши, товушининг ўзидаёқ сеҳрловчи алланима бордай эди. Лаҳза ўтмай, қайтиб чиқди. Энди дилга ғавғо солувчи бўлиқ бадани яққол кўриниб турган узун шаффоф ичкўйлак кийган, қўлида биллур қадаҳ бор эди. Яна

тухумсимон кўзгуда ёзув кўринди: «Ич, азизим!» Негадир томоғим қақраб турган эди, шартта қадахни олиб, охиригача симирдим. (Кейинчалик билсам, бу — иссиқ-совуқ қилиб дамланган шароб экан).

Шу пайт... шу пайт Айра хоним кўз олдимда осмондан тушган фариштадай ой юзли санамга айландики, уни мажнундек телбаларча севиб қолганимни англадим. Ҳозир рўпарамда турган гўзал бутун жаҳонни ўртаб, оламга бир бошдан ўт кўйгудай офатижон бўлиб туюларди. Унинг яшиндай чақноқ нигоҳи юрагимга устма-уст ўт қалар, гулғула солар эди.

Ўша куни бошимдан кечирган ишқий саргузаштларим таъриф-тавсифига тилим ожизлик қилади. Азбаройи ишқим зўрлиги ва чексиз бахтдан сармаст бўлиб, қандай унинг ётоқхонасига кириб кетганимни сезмай қолдим. Онадан қандай туғилган бўлсак, шундайлигимизча бир-биримизга арслондек ташландик. Айра мени эзиб-янчиб, тилка-пора қилиб ташлагиси келар, мен эса бундан ҳадиси бахтиёрлик туярдим. Аёл жами ишқи дилкашликларни тескарисига адо этар, унинг бу ғаройиб хатти-ҳаракатлари менга ҳам бир дунё завқ-шавқ бағишлар эди.

Хуллас, ўша тунни у билан айш-ишратда ўтказдим. Бундай қараганда, менинг, оддий бир ҳайдовчининг, бошига бахт қуши қўнгандай, унча-мунча одам кўли етмайдиган, кимсан, улкан вилоят фирқа кўмитаси дарғаларидан бири — соҳибжамол аёл муҳаббатини қозонган, висолига эришгандим. Етти ухлаб тушимга ҳам кирмаган яна қанақанги висол!.. Лекин бу муҳаббат менга нечоғли қимматга тушишини, унинг ҳали бошимга нечоғли даҳшатли фожиалар солишини ўшанда тасаввуримга ҳам сиғдирилмасдим.

Тонгга яқин ҳориб-чарчаб ухлаб қолибман чоғи, бир маҳал тепамда юлдузли осмон, унинг қоқ ўртасида тўлин ой кўринди. Нохос кўкни яшиндай кесиб, думли юлдуз учиб ўтди. Негадир марҳума онамнинг юз киёфасига ўхшаб кетган ой менга ачиниб йиғлаётгандай, юзларидан дув-дув ёш тўкаётгандай туюлди. Қутилмаганда думли юлдуз яна пайдо бўлиб, мен томонга шиддат билан пастлай бошлади. У ҳам ғам-андуҳли кўринар, айни вақтда аллақандай имо-ишоралар билан менга бир нималарни уқтирмакчи бўларди. Мана, ниҳоят, у шундоқ рўпарамга келиб, бир силкинди-да, узун оқ ридо кийган, соч-соқоллари кумушдек нуроний мўсафидга айланди. Ё раб, ахир, бу — раҳматлик отам-ку?! Урнимдан турмоқчи бўламан, лекин ҳолим келмайди. Отамнинг кўзларида ҳам ёш милтилаганини кўриб, дилимга баттар гулғула тушди. У нимадан бунчалик хафа? Ота-онамнинг безовта руҳи поклари мени нимадандир огоҳлантирмакчи бўлар, лекин нимаданлиги фақат Парвардигорга аён эди.

Туйқусдан «отам» устимга энгашиб, елкаларимдан тортқилай бошлади. Шу ондаёқ уйғондим ва тепамда елкаларимдан ушлаб, мени уйғотмоқчи бўлаётган Айрани кўрдим.

— Тур! Тура қол энди, жоним! — деди у ноз-ишва билан. — Ишга кечикаяпмиз...

Нонушадан кейин, хизматга отланиш олдидан у жиддий киёфада менга юзланди. У гапирмасданоқ кўз олдимда яна тухумсимон кўзгу пайдо бўлиб, фикрлари ёзила бошлади:

«Гап бундай, жоним: мен сени севиб қолдим. Кўриб турибман: мен ҳам сенга ёқаман. Шундай экан, фирқамиз талабидан келиб чиққан ҳолда биз турмуш қурсак. Тўйдан кейин ҳайдовчиликни йиғиштирасан. Кимсан, Айра Габдуллинанинг эрига бундай юриш ярамайди. Ўзим сени олий ўқув юртига сиртдан ўқишга жойлаб, бирор автобазага бошлиқ қилиб қўяман. Майда-чуйда гап-сўзлар олдини олиш учун тўйни, эҳтимол, янаги ҳафтагаёқ ўтказиб юборармиз.»

У менинг фикрим билан қизиқиб ҳам ўтирмади. Чиндан бошимга бахт қуши қўнганига заррача ҳам шубҳа қилмасди чоғи. Тўғриси, ўшанда мен ҳам тахминан шундай ўйда эдим. Кўнглимни фақат бир нарса — ҳалигина тушимда кўрган ота-онамнинг руҳи поклари нега бунча безовта бўлишаётгани хижил қилар эди, холос...

Роберт Назарович, гап шу ерга келганда, ўйчан ҳолда пича сукутга толди. Физиллаб машинамиз остига кириб кетаётган бетон йўлга кўз тикканча, оғир хўрсинди. Кўкда тиккага кўтарилган тўлин ой йўл четидаги қайинзорларни сутдек оппоқ зиё билан йўғирган, осмонга сирли, ёрқин юлдузлар бодроқ янглиғ сочиб юборилгандай эди.

— Хўш, ваъдалари устидан чиқдимми? — сўрадим мен тезроқ ҳикоянинг давомини эшитиш пайида.

— Бўлмасам-чи, — жавоб берди Роберт Назарович жонланиб. — У ўша куниёқ автомобил олий илмгоҳнинг ректорини ҳузурига чорлаб, тегишли кўрсатма берди. Бир ҳафтадан сўнг тўйимиз бўлди. Фирқачиларга хос дабдаба ва ҳашам билан ўтди. Бир ойнинг ичидаёқ шаҳардаги йирик автобазаларнинг бирига аввал ишлаб чиқариш-техника бўлими мудирини, сўнгра бош муҳандис лавозимига ишга ўтдим.

Хуллас, мен қисқа фурсат ичида бу даҳшатли аёл қармоғига тўлиқ илиниб улгургандим.

Боз устига, мен унинг ҳамма айтмоқчи бўлган фикрларини тухумсимон кўзгу орқали аввалдан ўқиб олишим ҳам ўта ҳайратланарли эди...

Айра бот-бот менга ўша иссиқ-совуқ қилинган дамлама шаробдан қуйиб берар, у ниҳоятда самарали бўлиб, ўша кезларда унга нисбатан ишқим юз чандон, минг чандон кучайиб кетар ва севгилим атрофида тамом гирдикапалак бўлиб қолардим. Аёл хулқ-атвори ой тўлиши билан узвий ноғликлиги мени ҳаддан зиёд ажаблантирарди. Ҳирси-

ҳиссиёти тўлин ой даврида бениҳоя кучайиб кетар ва бу пайтларда эр-хотинлик алоқаларимиз ақл бовар қилмас даражада авжига чиқарди. Айниқса у алоҳида куч-қувват касб этиб, қутургандек ўта фаоллашиб кетарди.

Ўша вақтлар мамлакатда «қайта қуриш» сиёсати айна авжига чиққан, бинобарин, хотиннинг масъулияти ҳам янада ошиб кетганди. Фирқа ичкиликка қарши қатъий кураш эълон қилганига қарамай, уйимизда бот-бот базми-жамшидлар уюштирилиб, йирик фирқа арбоблари ёш-ёш қизлар билан меҳмон бўлишар, худди жинлар базмидагидек роса ичкиликбозликка берилиб, қарта ўйнашар, пировардида хоналарга тарқаб, ишрат қилишарди. (Беш хонали уйни бежиз беришмаган экан). Бундай пайтларда мен барвақтроқ ишдан келиб қолсам, улар негадир саросимага тушиб қолишар, хотинимга очикдан-очик заҳарларини сочишар эди.

Кунларнинг бирида хотиним ҳаддан зиёд синиққан, руҳи чўккан ҳолда қайтиб келди. Кела-сола музхонадан ароқ олиб, истаконни тўлдирди-да, шартта ичиб юборди. Сўнгги пайтларда ишлари чаппасига кета бошлаганидан унча-мунча хабарим бор эди. Турли-туман халқ фронтлари, ёмғирдан кейинги қўзиқориндек кўпайиб кетган сохта «демократлар» бир ёқадан бош чиқариб, хайратланарли яқдиллик билан комфирқаларга ҳужум бошлашган ва минг бир айб тўнкаб, давлат тўнжаришига киришишган эди.

Айра шу даражада асабий эдики, кутилмаганда бармоқларидан кўм-кўк учкунлар сачради, танасига йиғилиб қолган қаҳрабо заррачаларини ерга ўтказиб юбориш учун шоша-пиша иссиқлик қувурларига ёпишди. Маълум бўлишича, охир-оқибат «демократларнинг кўли баланд келиб, комфирқа раҳбарларини ишхоналаридан қувиб солишди. Фирқа раҳбари бўлган хотиннинг бир қасби йўқ эмасми, шу-шу уйдан чиқмай кўйди. Кеча-кундуз тиним билмай «ишлаш»га ўрганганиданми, энди у ўзини қўярга жой тополмай қолди. Шу боис ҳам арзиманган нарса учун жанжал чиқариб, бутун аламини мендан олар эди.

Унинг чинакам жодугарлиги айна шу кунларда намоён бўла бошлади. Масалан, у очарвоҳ (вампири)га айланиб, устомонлик ва хушвақтлик билан менинг руҳий қувватимни сўриб оладиган одат чиқарди. Айни вақтда Айра менинг тақдиримга ҳам ўз таъсирини ўтказар, аниқроқ айтганда, омадини ўғирлашга қарор қилгандай эди. Чунки ўша кезларда менинг ишларим ҳам чаппасидан кетаётган, мен раҳбарлик қилаётган автобаза заҳира қисмлар ва ёнилги учун қарзга ботиб, иқдисодий таназзулга юз бурганди. Боз устига, хотиним шунақанги ёлғончи эдики, кўзимга бакрайиб туриб, «окни — қора», «қорани — оқ» дейиши чўт эмас эди.

Унинг энг оддий жодугарлик хислатларидан бири рўмолчам ёрдамида уйда йўқолган нарсаларни излаб топиш эди. Мен болалигимдан бедаво паришонхотирлик касалига мубтало эдим ва ҳамма вақт майда-чуйда буюмларимни йўқотиб юрардим. Энди эса, авторучкам, ҳамёним, тароқ, қалам ва ҳоказо лаш-лушларим кўз очиб-юмгунча топилар: бунинг учун хотиним дастрўмолимни чап тўпигига боғлаганча, ўзимни кўлтигимдан олиб, атрофга қулоқ солаётгандай бир зум тек қотар, сўнгра кутилмаганда уйнинг хафталаб супурги ёки латта тегмаган ифлос бурчига ўзини отиб, тантанавор қиёфада йўқолган нарсамни топиб берарди.

Булар бари арзимас ишлар эди, албатта. Янада гаройиброқлари ҳали олдинда экан...

Бир куни ошхонада тимискиланиб юрган Айра кўполлик қилиб, устолдаги суюкли бувисидан эсдалик бўлиб қолган чиройли хитой косчасини тушириб юборди, лекин у жонхонлатда нигоҳини қадаши билан косача ҳавода бир зум муаллақ қотди-да, сўнгра худди сувга чўкаётгандай вазмин чайқалганча, оҳиста ерга «кўнди».

— Биласанми, — дея изоҳ берди хотиним бу ғалати ҳодисага, — мен косача синмаслигини шунақанги хоҳлардимки, бутун вужудим ана шу истакка айлангандай эди...

Бу пайтда ғалла ўрими мавсуми бошланган бўлиб, мени бир гуруҳ ҳайдовчиларга раҳбар сифатида шаҳар яқинидаги жамоа хўжалигига жўнатишди. Хўжалик раиси мени ёлғиз бир онахоннинг кенг ва озода ёғоч уйига жойлаштиради. Кечқурун чой ичиб, суҳбатлашиб ўтирарканмиз, аёл: «Ҳаммаси жойида-ку, лекин кимдир сигиримни иссиқ-совуқ қилганга ўхшайди, ҳеч нарса емай, жуда озиб қолди, сут бермай кўйди», — дея зорлана кетди. Мен унга раҳмдиллик кўрсатиб, бош ирғар эканман, бирдан кўз олдимда хотиним намоён бўлди-да, алланималар дея имлаётгандай туюлди. Кейин онахонга ўз-ўзимдан:

— Эҳтимол, сизга хотинимнинг ёрдами тегар, у баъзи бир афсунлар ва гиёҳларни билади, — дея сўз қотарканман, гапларимнинг маъносини ўзим ҳам англаб етмагандай эдим. Уй бекаси хурсанд бўлиб кетди ва раиснинг олдига бориб, келгуси яқшанбада шаҳарга тушиб чиқишим учун мошина ундириб келди.

Душанба куни кечқурун эса, хотиним сочларини оқ дурра билан танғиганча, қишлоқ йўли бўйлаб мен билан ёнма-ён бораркан, теваракни диққат билан кузатарди. «Сен ҳаммасига қарайверишинг мумкин, лекин асло гапира кўрма!» — дея огоҳлантирди у мени. Айра бот-бот тўхтаб, ой нурида гира-шира жилоланаётган қандайдир ўт-ўланлар пояларини узиб олар эди. Шу тариқа кўп ўтмай, қўлида турфа-турфа ўт-ўланлардан иборат даста пайдо бўлди ва уйга қайтгач, уни супурги ёки бўёқ чўткасига ўхшатиб боғлади. Сўнгра тоғорага кудуқ сувидан солиб, устига энгашди-да, алланималар деб пичирлади, овози шу даражада

паст эдики, мен қанча қизиқмай, бари бир эшитолмадим. Бир маҳал у қаддини ростлади, менга тоғорани олиб, орқасидан юришимни имо қилди-да, ёғоч уй ичкарисидаги катта хона сари юрди. Шу ерда шифтга осилган катта қахрабо чироқ уйни нурафшон қилиб турарди. Хотиним кўлидаги «супургини» тосга ботирди-да, сўнгра уни бир силкитиб, афсун ўқилган сувни уйнинг чап бурчига қараб сачратди. Шу заҳоти қулоқни қоматга келтирувчи чийиллаган овоз эшитилди, бамисоли ўнлаб сичқонлар девор бўйлаб юқорига ўрлаб кетгандай тапир-тупирдан сесканиб кетдим.

Мен энди хотинимга даҳшат ичра тикилардим: у лабларини маҳкам қимтиганча, гиёҳлар боғламини тоғорадаги сувга ботириб, тўрт томонга силкитар ва ҳар сафар шовқин-сурон кўтарилар, ғалати тапир-тупир овозлар ҳаммаёқни тутиб кетганди. Мен кўзга кўринмас мавжудотларнинг эгри-бугри йўналишда пастдан юқорига — шифтга ва у орқали томга югураётганларини пайқадим. Тахминан, яна бир дақиқадан сўнг бутун тарақ-туруқ тепамизга, бутунлай томга кўчиб ўтди. Биз ҳовлига отландик. Энди, афтидан, томда доира ясаб айланаётган сичқонларнинг тапир-тупир овозлари азбаройи кучайиб кетганидан ёғоч уй томи қисирлаб силкинар ва ўнлаб, юзлаб сичқонлар мўрига текилиб қолгандай эди. Шовқин-сурон тобора кучайиб, кўп ўтмай авж пардада чийиллаганча, осмон қаърига отилди...

Ўзингиз ҳам сезган бўлсангиз керак, шундан сўнг қишлоқлик онахоннинг муаммолари ўз-ўзидан ҳал бўлди: эртасигаёқ сигирининг «иштаҳаси» очилиб, озуқа ейишга тушди, сўнгра сут ҳам бера бошлади. Қишлоқ ҳўжалик ишларини тугатиб, уйга қайтиш фурсати етиб келганда, аёл каминани ўтқазгани ҳўй тополмай, бир қоп картошка билан сийлади, истаган куним азиз меҳмон бўлиб келаверишим мумкинлигини айтди...

— Аслида нима бўлган экан ўзи, Роберт Назарович? — сўрадим мен сабрим чидамай, унинг гапини бўлиб.

— Бу воқеа менга ҳозир ҳам худди ўша вақтдагидай буткул қоронғу. Айра бу хусусда лом-ним демас, савол бериш бизда ножоиз саналарди. Қачондир у менга: «Тилга кўчган билим кучини йўқотади», — деганди. Ана шу, холос...

— Бунинг қандайдир изоҳи бўлиши керак-ку, ахир? — сўрадим мен яна ўжарлик билан.

— Кейинчалик илми сеҳр ёки афсунгарлик билан боғлиқ адабиётларни мутолаа қилиб шуни аниқладимки, жодугарлар уч тоифада бўларкан: оқ, қора ва кулранг. Биринчи тоифаси кўлидан фақат эзгу ишлар келаркан, иккинчиси — ёвузлик, учинчиси — унис билан ҳам, буниси билан ҳам шугўлланавераркан. Жодугарлик, афсун масаласида ўрта асрларнинг энг билимдон иблисшунослиги сўнги тоифадаги жодугарлар кенг тарқалганлигини эътироф этади. Хусусан, ҳосилсизлик, турли касалликлар пайдо бўлиши, қурғоқчилик, фолбинлик, инсонга қарши иссиқ-совуқ қилишларни одатда уларга тўнкашган. Жодугарлар ёвуз гайиб кучлари ёрдамида иш юритишади ва улар билан хуфя мулоқотда бўлишади, деб тахмин қилишган. Жодугарлар ёвуз кучларга ҳам таъсир кўрсата олишган, улардаги гайритабиий қобилиятлар мана шу билан изоҳланади. Буюмлар, ҳайвон ва ўсимликларнинг сирли хусусиятларини билиш ва улардан моҳирона фойдаланиш ҳам жодугарларга хос хислатдир.

Роберт Назарович машина чироқлари ёритаётган асфальт йўлга ўйчан тикиларкан, яна сукутга ботди. Мен эса, воқеаларнинг энг қизиги энди бошланишини ботинан сезарканман, миямда саволлар ғўжғон ўйнарди.

— Кечирасиз, Роберт Назарович, — дедим мен жимликни бузиб, — тушунишимча, хотинингиз жодугарларнинг эзгу тоифасидан шекилли?

— Йўқ, дастлаб мен ҳам шундай деб ўйловдим, янглишган эканман. Кейинча кулранг жодугарлар тоифасига мансублигини англадим. У одамларга яхшилиқни ҳам, ёмонликни ҳам бирдай раво кўраверарди. Лекин... кунларнинг бирида биз турадиган уйнинг (биз шаҳар марказидаги ҳашаматли кўп қаватли уйнинг учинчи қаватида яшардик) шундоқ биқинидаги кўчадан намойишчилар ўтиб қолишди-ю, шу кундан бошлаб хотинимнинг хулқ-атвори кескин ўзгара бошлади.

Намойишчилар пастда комфирқага қарши турли шиорлар ёзилган матоларни кўтарганча, бақир-чақир қилиб ўтишаётганди.

Кутургудек ғазабга кирган Айра хонада асабийлик билан уёқдан-буёққа одимларкан:

— Лаънати демократлар! Кўрасизлар ҳали, ҳолингизга маймунлар йиғламаса, отимни бошқа кўяман, бошингизга ит кунини соламан! — дерди тишлари орасидан илондай вишиллаб. Кейин куракда турмайдиган сўзлар билан болохонадор қилиб сўкинди. Шу топда у чинданам ўзини ўлжасига отмоқчи бўлаётган кўзойнакли илонга ўхшаб кетганди.

Шундай деди-да, у жадал ичкарига отланди, лаҳза ўтмай, бир челақ сув ва турли гиёҳлардан иборат «супурги»сини кўтариб чиқди. Сўнгра қаҳр-ғазаб ўтида ёнаркан, челақдаги сув устига энгашди ва алланималар дея пичирлаб, афсун ўқишга киришди. Кейин «супурги»сини челақдаги сувга ботириб, дераза орқали пастга, намойишчилар устига силкитишга тушди. Бу ишни бир неча бор такрорлагач, ажабо, оломон худди аридек тўзиб кета бошлади. Шовқин-сурон кучайиб, баъзи бировлар чеккада саф тортиб турган миршабларга дағдага билан ўзларини отишди. Лаҳза ўтмай шунангиз тўс-тўполон кўпдики, оломон ва миршаблар жикқа-мушт бўлиб, ўнлаб одамлар оёқ остида эзгиланди. Исёнчи

тўда уммондай жавлон уриб тўлқинланар, ер-кўкни остин-устун қилишга шайланган аждар-ходек жазавага тушганди.

Шайтонлаб қолган боладай оғзи кўпирган Айра кўзларини ғазабнок чақнатиб, захархандалик билан қаҳ-қаҳ уриб куларкан, терлаб-пишганча, «супургиси»ни челақка ботириб, оломон устига узлуксиз силкитишда давом этарди.

Мен аксарият ҳолларда ўзимни тийиб туришга одатланган эдим, лекин бу сафар ундай қилолмадим.

— Ўзингни бос, жоним, бас қил! — дея хотинимга ёпишиб, кўлидагини тортиб олдим-да, пастга улоқтирдим.

Айра каминага нафрат билан тикилди, унинг охуникидай катта-катта кўзларидан бамисоли қахрабо учқунлари сачраб, бутун борлиғимни ўраб-чирмар экан, мен худди ҳамма нарсага лоқайд қарайдиган манқурт одамдай туйқусдан юввош тортиб қолдим. Аини дамда у менинг ички куч-қувватимни очарвоҳ янглиғ сўриб олаётгандай оёқ-қўлларимда чексиз бир чарчоқ ва мадорсизлик туйдим. Шу заҳоти кўз олдим қоронғилашиб, рўпарамда хотиним чирпирак бўлиб айлана бошлади. Сўнгра ҳушимдан айрилганим элас-элас ёдимда...

...Зимистон коинот кўйнида, тилла ипдай латиф нур бўйлаб, учиб кетаяпман. Олисда куёшга ўхшаган дум-думалоқ ёрқин шуълани илғагандай бўламан. У гоҳ пайдо бўлади ва гоҳ кўздан йўқолади. Ён тарафимда ой сузиб юрганини пайқайман. Юзи негадир хира тортган. У бамисоли кўзидан юм-юм ёш оқизиб йиғлаётган мунис аёлни эслатади. Тавба, ахир, бу онамнинг қиёфаси-ку?! У нега йиғлаяпти? Қўқисдан ойнинг ёнгинасида думли юлдуз чақнаб, атрофимда гирдакапалак бўла бошлади. Ҳатти-ҳаракатлари ғайриоддий: гоҳ жойида тўхтаб, менга маънос тикилаётгандай бўлади, гоҳ ой атрофида чарх уради. Ёпирай, ахир, думли юлдузнинг «юзи» отамнинг ўзгинаси-ку! Чамаси, у менга нимадир демоқчи бўлаяпти. Лекин нима?..

«Отам тим қоронғу кўқда худди мультфильмдагидай нурдан алланима «чизиш»га киришади. Мана, дастлаб у думи билан тўртбурчак шакл ясайди, кейин унинг ҳошияларини нақшин жилолар билан безайди. Ўртасига кўҳна лотин имлосида «Инжил» деб ёзади. Тайёр бўлган муқаддас китобни имо-ишоралар ила менга узатади.

Мен тилла ипдай латиф нур бўйлаб гоҳ кўриниб, гоҳ кўздан ғойиб бўлаётган ёруғлик сари интиларканман, бу ғалати манзарага хайрат ва таажжуб ила тикиламан.

Думли юлдуз кўк пештоқига энди ўзгача сувратлар чизишга киришади. Бир ондаёқ кўз олдимда қизил тожи даканхўро сўнгра товук пайдо бўлади. «Отам» уларнинг атрофида парвонадек айланаркан, ноҳос биқинида кумуш сопли узун ханжар кўринадди. Юлдуз ханжар сопини думи билан ўраганча, аввал хўрозга яқинлашади, дафъатан унинг калласини сапчадай узиб ташлайди. Сўнгра товукқа навбат келиб, у ҳам бошидан жудо бўлади. Танасиз каллалар севинч билан жилмайган кўйи мен интилаётган чарогон нуқта сари учиб кетишади.

Мен ҳам латиф нур бўйлаб ҳамон ўша нуқта сари интиламан. Лекин аксига олиб, худди тошбақадай имиллайман. Яраланган бургутдай аранг қанот (ҳа-ҳа, икки курагим остидан қанот ўсиб чиққан ва бу ҳол табиийдек ажабланмайман) қоқаман. Йўқ, мен энди буткул тўхтаб, осмону фалақда муаллақ қотаман. Ой юзига негадир қонталаш булутлар парда тартади. Энди ойнинг кўзларидан ёш эмас, қон томчилари сизаётгандай туюлади. «Отам» — думли юлдуз ҳам туйқусдан камон ўқидай фалакнинг олис бурчига отилиб, тим қоронғулик оғушига сингиб кетади.

Энди истиқболимдаги порлоқ нуқта гардишга айланиб, янада чарогонлашиб кетгандай бўлади, беихтиёр кўзларим қамашиб, киприklarимни пирпиратаман. Ё раб, мен осилиб бораётган латиф нур энди негадир жуда хира тортган, у ҳозир узилиб кетадигандай, мен эса, тубсиз жарга қулайдигандай эдим. Мана, ниҳоят, нур қоқ ўртасидан узилди, мен эса рўпарамдаги ёрқин куёшга тикилганча, даҳшат ичида тубсиз жар сари учиб кетдим...

... Жон аччиғида ҳансираб, кўзларимни очганимда, хонанинг қоқ ўртасида чалқанча чўзилиб ётардим, юқорида, нақ бурним устида биллур қандилдаги юз шамли чироқ чарақлаб ёниб турганини кўрдим-ку, елкамдан тоғ ағдарилгандай енгил тортдим.

Сўнгра хаёлимни жамлашга уриниб, бўлиб ўтган тўс-тўполон воқеаларни бирин-кетин хотирамда тиклай бошладим. Кўчамиздан ўтган намоёйишчилар... Деразадан бош чиқариб, улар устида «супурги» силкитаётган Айра... Одамлар ва мишраблар ўртасидаги жиққа-мушт тўқнашувлар... Жунбушга келиб, бир-бирларини босиб-янчиб бораётган оломон... Хотинимнинг ғазабнок нигоҳи ва ундан сачраётган совуқ учқунлар...

Демак, мен ҳушимдан айрилибман-да? Демак, туш кўрибман. Туш бўлгандаям, яна қанақаси денг! Қанча ҳушсиз ётдим экан? Бир соатми ё бир кеча-кундузми?..

Атрофга алангладим. Ёлғизман. Кўнглим ғаш, хонада бамисоли аллақандай мавҳум бир ваҳм ҳукм сураётгандай. Йўқ, бугина эмас, қандайдир ёвуз бир шарпа кезиб юргандай. Уйда Айра йўқ, лекин аини дамда ўзимдан бўлак яна кимдир борлигини ботиний бир туйғу билан аниқ ҳис қилаётгандим. Мана, кутилмаганда, тепамдаги қандил чарсиллаб, аста тебрана бошлади. Шу заҳоти жавондаги идиш-товоқлар шақир-шуқир қилиб, жон битгандай, турган жойларида силкина кетди. Кийим-кечак жавони эшиги ҳам ўз-ўзидан очилиб-ёпилди.

Азбаройи кўрқиб кетганимдан сувга бўккан мушукдай жунжикдим, рангим ҳам мурданидай оқариб кетган бўлса керак.

Обдон ҳолдан тойган эканман, амаллаб ўрнимдан турдим. Айни шу дам визиллаган товуш эшитилди: идиш-товоқ жавонидан силжиб чиққан митти ликопча шундоқ бурним устидан учиб ўтиб, деворга зарб билан урилди-да, чил-парчин бўлиб синди. Титраб-қақшаганимча, гандираклар, эшик томон юрдим. Ташқарига қадам қўйиб улгурмай, эшик табақаси куч билан башарамга урилди. Яна гүмбурлаб, чалқанчасига ағдарилдим. Пешонам гурра бўлган, тагин хушимдан айрилаёзгандим. Э, Худо, нима бўляпти ўзи? Ё зилзила бошландимикин? Лекин у холда бутун уй, дарпардалар, совутич бошқа ҳамма нарсалар зир титраши керак-ку?

Амал-тақал қилиб, тагин ўрнимдан турдим. Томоғим қақраб кетган эди, сув-пув ичгани ошхонага судралдим. Ошхона эшигини эҳтиёткорона очдим-у, таажжуб ва кўрқувдан тахтадай қотиб қолдим. Кўз олдимда учта қора мушук деразадан кетма-кет отилиб кирди-да, худди одамлардай курсиларга ўтириб олди. Шу чоқ хонада ўз-ўзидан чироқ ўчиб қолди. Лекин кўзларим қоронғиликка тезда кўникиб, уларни аниқ-тиниқ кўриб турибман. Улар кўзларини чақнатиб, менга совуқ тикилишади, мен эса — уларга! Нима қилишимни билмай: «Пишт-е, пишт!» — дея ҳайдадим. Улар курсилардан бирин-кетин сакраб тушишди. Лекин қаёққа қойиб бўлишганини англолмай қолдим. Қорамтир пардаларга айланиб, кўшни хонага ўтишди чоғи, изларидан юрдим. Ўрта хона эшигини очсам, не кўз билан кўрайки, нигоҳи бежо, чўққисоқол бир кўк эчки уй тўрида худди одамлардек чўққалаганча, олд оёқлари билан китоб варақлаб ўтирарди. Анча узун думи юқорига диккайган эди. Эсхонам чиқиб, худди безгак тутаетгандай баданимга титроқ югурди, совуқда қолган одамдай тишларим такиллаб бошлади. Шу пайт кўк эчки бешбаттар эсимни оғдириб, менга маъноли тикиларкан, шумлик билан манқаланиб деди:

— Кўрқма, ошна, биз сенга хушхабар олиб келдик...

Тилим зўрға айланиб:

— Қ-қанақа... хушхабар? — деб сўрадим.

— Сени яқинда олиб кетишади.

— Қ... қаёққа? — дедим жон-поним чиқиб.

— Қаёққа бўларди, — бамайлихотир жавоб берди эчки, китоб варақлашда давом этаркан. — Жаннатга-да. Сен яхши одамсан-ку, ахир!..

Ўша пайтларда ҳар ҳолда соғлигим жойида, ҳаливери дорилбақога жўнаш ниятим йўқ эди. Шу боис ҳам ўзимни пича қўлга олиб, кескин жавоб бердим:

— Мен ҳеч қаёққа бормайман!..

— Ҳамма шунақа рад қилади, — деди эчки энсаси қотиб. — Лекин бормай иложинг қанча? Вақти-соати етган одамларни биз Ерда узоқ қолдиришмаймиз. Ҳаққимиз йўқ бунга.

— Ахир, мен ўлишни истамайман, боз устига, фоний дунёда ишларим кўп ҳали!.. — дедим мен куюниб.

Кўк эчки негадир диккайган думини ликиллатиб, пича ўйга толди-да, бирдан кўзларимга тик қаради.

— Агар бир шартимизни бажарсанг, маълум муддатга сени қолдиришимиз мумкин.

— Қандай шарт? — сўрадим мен хушёр тортиб. — Шайтон билан битим тузишим керак эмасми ишқилиб?

— Ҳозирча йўқ, — деди эчки қатъий оҳангда. — Билмак, зарурат туғилса, шундай қилишга ҳам тўғри келар. Лекин... шартимиз шуки, Айра хонимга ҳеч қачон қарши бормайсан, ҳар қандай шароитда уни қўлаб-қувватлайсан. Салгина измидан чиқсанг ҳам, биз сени аяб ўтирмаймиз, пўстингни шиламиз!..

Мен азбаройи ҳайратга тушганимдан оғзим очилиб, яна ҳайкалдай қотиб қолдим.

— Бугина эмас, — дағдаға қилишда давом этди кўк эчкин, — акс ҳолда пайсалга солиб ўтирмай, тўғри дўзахга олиб кетамиз.

Шу топда миям зумда ёришиб, мен бу масхарабозлигу лўттибозликнинг асл моҳиятини англаб етгандай бўлдим. Илк марта Айра хоним билан гаплашганимда ҳам у худди шундай дағдаға қилганди. Демак, хотиним фирқа котибаси бўлиб юрган пайтдаёқ шайтоннинг... Лекин аниқ хулосага келишдан олдин бир масалани ойдинлаштириб олишим керак эди. Яна ўзимни қўлга олиб, кўк эчкига юзландим:

— Нуқул «биз, биз», дейсиз, кимсизлар ўзи?

— Кимлигимизни нахотки ўзинг тушунмаган бўлсанг? Сени бунчалик калтафаҳм одам деб ўйламовдим. Дарвоқе, олий ўқув юртини юқоридан кўнғироқлар ҳисобига тугатган одамдан яна нимаям кутиш мумкин, — деди эчки манқа овозда, ижирганиб.

— Англашимча, сизлар... нариги дунё вакилларисиз.

— Балли. Лекин билиб ол: биз оддий вакил эмасмиз. Хуллас, гап шундай: шартимиз сенга тушунарли деб ўйлайман. Хузурингга яқин қўнлардаёқ махсус вакилларимиз яна ташриф буюришади. Бир ҳужжатга имзо чексанг, бас, жононинг билан маза қилиб яшайверасан. Акс ҳолда... нима бўлиши ўзингга маълум.

Эчки шундай дея чап оёғи билан «тап» этказиб, олдидаги китобни ёпди. Беихтиёр

китоб муқовасига нигоҳим тушди: улкан шохдор шайтон суврати! Буни пайқаган эчки туйқусдан тараддуд ва саросимага тушиб, калласини ликиллатганча, бир пуфлаган эди, у зумда кўздан йўқолди. Эчки эса бир сакраб, ўзини ташқарига отди. Мен шоша-пиша дераза ёнига келиб, пастга қарадим: эчки сувга тушган кесақдек ғойиб бўлган, боз устига, қўш табақали дераза ойнаси ҳам синмаган, бус-бутун эди.

Бизни болалигимиздан, Худо йўқ, деб дахрийсифат қилиб тарбиялашган, шу боис на Инжил ва на Тавротни ўқиган эдим. Раҳматли бувим Инжилнинг икки-уч оятинигина ўлсак ўқийсан, деб мажбуран ёдлатган эди. Ҳозир Худо кўнглимга солдим, (сўнгги йилларда мен Худо борлигига имон келтиргандим), тиз чўкканимча, юқорига қараб, ана шу оятларни ўқишга киришдим. Уйимизда менга раҳматли бувимдан эсдалик бўлиб қолган Инжил ҳам бор, лекин уни илк бор кўрган Айра дастлабки пайтдаёқ негадир жони-пони чиқиб, сандик тубига тикиб юборганди.

Оятларни уч мартадан ўқиб, «омин» қилгач, сандикни очиб, Инжилни излашга тушдим. Девонанинг ишини Худо ўнглабди, деганларидай, муқаддас китоб кийимлар уюмининг тагида экан. Энди уни Айра топа олмайдиган, лекин ўзим учун қулай жойга яширишим керак эди. Ўйлаб-ўйлаб, уни охири жавондаги Ленин сайланмаси ортига қўйдим. Чунки хотиним ҳеч қачон китоб ўқимас, Ленин жилдлари эса, Айра фирқа котиблигида қандай келтирилган бўлса, шундайлигича терилиб турарди.

Ҳаммаёқ тинчиб қолганига ишонч ҳосил қилгач, секин ошхонага ўтиб, қаҳва ичиб, нон-пон еган бўлдим. Лекин хаёлим буткул бошқа ёқда; ўта маъюс, паришонхотир бир ҳолатда эдим.

Болаликдан юрак хасталигим бор, шунинг учун ҳақимлар ҳар текширишганда менга асабийлашиш, умуман, ҳаяжонланиш мутлақо мумкин эмаслигини қайта-қайта таъкидлашарди. Ёшлигимдан ҳар қандай тўқнашувлар ва жанжал-суронлардан ўзимни четга олиб юришим, ҳамма билан муросасозлик қилишим ана шундан эди. Айра ҳам буларни яхши билар, шу боисми, арзимаган нарсадан жанжал чиқариб, нукул жиғимга тегиш пайида бўлар, назаримда, мен асабийлашиб, жунбушга келсам, бундан лаззат олиб, ўзи роҳатланадигандай эди. Авваллари бунинг сабабини сира тушунолмаб бошим қотарди. Чунки мен унга жанжал учун қарийб ҳеч қандай ваз-қарсон ёки баҳонага ўрин қолдирмасдим-да. Шунга қарамай, хотиним: «Чойни суюқ дамлабсан», «Нега ишдан кеч келдинг?», «Бу сафарги ойлигинг нега кам?» — дея мингирлагани-мингирлаган эди.

Шундай бўлдики, автобазамиз қарзга ботиб кетгани сабабли уч ой мобайнида ойлик беролмай қолдик. Шунда аҳволимни бир кўрсангиз эди. Ойлик бериладиган кунлари кечкурун уйга қайтаётиб юрагим безилларди. (Айранинг омонат жамғармаларида анча-мунча маблағлари бўлишига қарамай, уларга тегилмас, биз фақат менинг ойлигим ҳисобига яшардик). Остона ҳатлаб ўтишим билан эса:

— Нима, бу сафар ҳам ойлик йўқми? Нима, бу уйда эркак киши борми ўзи? Ё ўрнингга мен эркак бўлишим керакми? Аёл бошим билан сени энди мен боқишим зарур чоғи? Минг лаънат сендақа эрга! — дея шунақанги шовқин-сурон кўтарардики, қулоқларим том битиб кетарди.

Бир куни юк машиналаримиздан бири кўчада гандирақлаб юрган одамни уриб кетиб, ишхонамизни миршаблар босди. Тергов ишлари билан бўлиб анча кеч қолиб кетдим.

Шундан кейин уйга қайтганимдаги жанжални бир кўрсангиз эди!

— Нима бало, янги ўйнаш орттирдингми? Кўнгиллари ёшроғини тусаб қолибди-да?! Биз қариб қолибмиз-да, энди?! Ёш жононларга суягинг йўқлигини илгари ҳам билардим-а! Ҳе, сендақа хотинбознинг энасини!..

Шундай дея, у эркакчасига жирканч сўзлар билан болохонадор қилиб роса сўкинди.

Айранинг феъли-хуйи фирқа котиблигида қандай бўлса, шундайлигича қолган, у ўша даврдаги кўпчилик раҳбарлар қатори ҳеч бир гапнинг тагига етиб ўтирмас, ҳеч бир масаланинг моҳиятини сўраб-суриштирмас, ҳатто буни эшитишни ҳам истамас, жиддий ва узрли сабаб билан бирор камчиликка йўл қўйсанг (агар бу камчилик саналмаган тақдирда ҳам), бирдай балого қолардинг, яъни аёвсиз ҳужум, йўқ, даҳшатли тўфонга йўлиқардинг, етти аждодингдан умрингдан эшитмаган ўта беҳаё сўзлар билан ҳақоратланиб, сурбетларча балчиққа қорис ташланардинг. Бундай кезларда эътироз билдириб, бирор гап айтишга уринсанг, бамисоли оловга ёғ қўйгандай бўлардинг. Айра (ёки бошқа фирқа котиби) бешбаттар жазавага тушиб, оғзидан кўпик сачратиб, мантиқсиз ва маза-матрасиз гаплар билан сени буткул янчиб ташларди.

Шу пайт ташқари эшиги очилиб, хаёлим бўлинди, афтидан, хотиним кириб келганди. Дарров соатга қарадим: вақт ярим тунга яқинлашиб қолганди. Бундай вақтларда мен «оч қорним, тинч қулогим», деган ақидага риоя қилиб, Айра ўзи «ҳисобот» бермагунча оғзимга талқон солгандек ўтираверардим.

Лекин Айра бугун ўзида йўқ хурсанд, эркаланиб, бўйнимга осиларкан, озгина кайфи борлигини ҳам пайқадим. Бу сафар сабрим чидамади.

— Жуда кеч қолиб кетдинг, жоним? — дедим мен иложи борича юмшоқ оҳангда, қўллари ни силаб.

— Лаънати демократларни роса боладик-да бугун, — деди у жавобдан қочиб, гапни чалгитаркан. — Сен халақит бермаганингда, обдон пўстини шилардиг-а. Лекин барибир бошланиши чакки эмас. Энди улар билан бирма-бир ҳисоб-китоб қилишимга тўғри келади. Аблахлар!..

— Сендан сўраяпман, жоним, — дедим мен иложи борича назокат билан. — Шу пайтга-ча қаерда юргандинг?

— Намунча мижғов бўлмасанг, — жавоб берди хотиним жаҳл аралаш. — Иш билан юрувдим. Биз анави қаттол демократларга қарши сиёсий ҳаракат бошляпмиз.

— Биз деганинг кимлар?

— Комфирқачилар-да. Улар бизни «собиқ маҳкамачи тўралар», деб аташади. Ўзларининг кимлигини сўрайдиган одам йўқ. Энди буни биз сўраймиз.

— Комфирқани яна тикладиларингми?

— Албатта-да. Улар ҳозир бизнинг бўйнимизга минг бир айб қўйиш билан овора. Лекин ўзлари-чи? Улар ўзларини демократлар деб аташади-ю, лекин аслида фашистларнинг ишини қилишпти.

— Масалан?

— Масалан, зўравонлик билан ҳокимиятни қўлга олишпти. Зўравонлик билан корхоналарни хусусийлаштира бошлашди. Зўравонлик билан бозор иқтисодига ўтказишпти. Уларни демократ эмас, балки давлат тўнтарувчилари, деб атаса, тўғрироқ бўлади. Аслида улар ватан хоинлари, ашаддий жиноятчилар!..

Хотинимнинг кайфияти яхши кезларда у билан баҳслашиш мен учун мароқли машғулот эди.

— Лекин бозор иқтисодига ўтмай, корхоналарни хусусийлаштирамай туриб, чинакам демократик жамият қуриш мумкин эмас-ку! — дея эътироз билдирдим мен. — Демократия — ҳозирча башарият асрлар мобайнида эришган энг нурли чўққилардан бири саналади.

— Тўғри-куя, лекин бу жараён табиий равишда кечиши, зўравонлик билан амалга оширилмаслиги керак. Умуман, бизда ҳозир ёмғирдан кейинги қўзиқориндай кўпайиб кетган лўттибозларни демократ деб аташ ҳам қалтабинликдан бошқа нарса эмас. Шунинг учун ҳам биз...

— Сен улар билан бирма-бир қандай ҳисоб-китоб қилмоқчисан? — сўрадим мен унинг дастлабки гапини ёдига солиб.

— Эрта-индин рўзномада ўқийсан. Бугун кечаси демократларнинг энг катталаридан бирининг хонадонида чинакам қиёмат-қойим бошланади!.. — деди Айра мамнун ҳолда кафтларини бир-бирига ишқаларкан, айёрлик билан кўзларини ўйнатиб. — Қишлоқдаги онахон ёдингдадир? Унинг уйига кириб олган инс-жинсларни мен ўша аблахнинг хонадонига ҳайдадим.

Мен дарров ўша қишлоқи аёлнинг уйидаги аввал деворлар орқали томга кўчган, сўнгра осмонга кўтарилиб кетган ўнлаб сичқонларнинг тапир-тупирию кулоқни қоматга келтирувчи чийиллаган товушини эсладим.

— Агар ўша маънода бўлса, қиёмат-қойим бизнинг уйда ҳам бошланган, — дедим мен маънос оҳангда бошимни ҳам қилиб.

Айра менга сичков тикиларкан, яна айёрлик билан кулимсиради.

— Демак, хонадонимиздаги ботиний кучларга сенинг баъзи ишларинг маъқул тушмаган. Хулқ-атворингни тезда яхши томонга ўзгартиришинг керак.

— Яхши томон деганинг нимаси?

— Айтайлик, бизларга қўшилиб, ўша пасткаш демократларга қарши курашиш ҳам яхшилик саналади.

— Лекин демократлар аксинча мулоҳаза юритишади. Нима яхши-ю, нима ёмонлиги нисбий тушунча-да, ахир! Буни бизга ким узил-кесил ҳал қилиб беради? Парвардигорми?

«Парвардигор» сўзини эшитган хотинимнинг бирдан қовоқ-тумшуғи осилиб кетди. Кўзлариде аллақандай ваҳима акс этиб, гап ройишини дарҳол бошқа ўзанга бурди.

— Менга қара, азизим, майда-чуйда гапларингни қўй. Бугун демократлар устидан қозонган кичик ғалабамизни ювишимиз керак. Уйда шампан борми?

— Бор, — дедим мен истамайгина ўрнимдан турарканман.

Хуллас, ўша куни хотиним билан шампан ичиб, маишат қилиб, анча кеч ётдик. Қаттиқ уйқуга кетган эканман, кимдир эшик қўнғирогини жиринглатаётганини эшитиб, гижиниб ўрнимдан турдим. Айра тош қотиб ухлаб ётар, уни осонликча уйғота олиш амримаҳол эди. Гандираклаганча бориб, кимлигини сўраб ҳам ўтирмай, эшикни очдим. Очдим-у, хайратга тушиб, беихтиёр орқага тисарилдим.

Остонада оппоқ соқоллари кўксига тушган, узун оқ ридо кийган, баланд бўйли, ниҳоятда нуроний бир отахон менга аллақандай меҳр ва... хавотир билан тикилиб турарди.

Кўнглимга ғулғула тушиб, Айра айтган қиёмат-қойим чинданам бошланди шекилли, дея хаёлимдан ўтказарканман, мўйсафидга салом бердим. У ўта жиддий қиёфада бош ирғаб алик олди-да, вазмин оҳангда сўз қотди:

— Ўғлим, бемаҳалда безовта қилганимиз учун маъзур тутасиз. Лекин биз сизни йўқлаб келдик.

Шунда мен унинг орқасида худди шундай узун оқ ридо кийган яна бир савлатли оқсоқол, зина пастроғида эса, оппоқ либосдаги рўмол ўраган икки аёл турганини кўриб, тааж-жубим баттар ортди.

— Лекин менинг ҳеч қаяққа бориш ниятим йўқ, — дедим мен қатъий оҳангда, пича асабийлашиб. — Бу хусусда аввал юборган вакилингизга айтувдим-ку.

— Сиз янглишяпсиз, ўғлим, биз ҳеч қандай вакил юбормаганмиз.

— Қанақасига? Ахир, куни кеча кўк эчки қиёфасидаги вакилингиз...

— Маъзур тутинг, ҳаммаси тушунарли, — деди мўйсафид назокат билан гапимни бўлиб. — Кўзингизга эчки қиёфасида шайтон кўринибди. Ундан жуда-жуда эҳтиёт бўлишни маслаҳат берардик.

— Унда сизлар кимсизлар, ахир?

— Биз самовотдан, дорилбақоданмиз... Сиз тақводор бўлмасангиз ҳам одамларга ҳаммиша яхшилик қилиб келган, дили пок инсонсиз. Уйингизни ёвуз руҳлар, иймонсиз инс-жинслар босган. Улар сизни ҳалок қилиб, руҳингизни дўзахий ҳилқатга айлантиришмоқчи. Ҳозирги вазиятда улардан осонликча қутулолмайсиз.

— Лекин мен сизлар билан кетишга тайёр эмасман. Ўйлаб кўришим керак.

Нуроний отахон аста юз ўгириб, ёнида турган ўзидан ҳам савлатлироқ мўйсафидга мурожаат қилди:

— Нима қиламиз, ўйлаб кўришига вақт берамизми?

— Ҳай, майли, — вазмин бош ирғади ҳамроҳи. — Ўйласин.

— Бўлмаса, ўйлаб кўринг. Ҳозирча хайрлашмаймиз. Лекин пайсалламанг. Биз ҳали яна келамиз.

— Бу иш ҳаддан зиёд қийин эса-да, Айрани буткул тарк этишга уриниб кўринг, — гапга аралашди зинапояннинг иккинчи муюлишида турган аёллардан бири. — Биз уни қўлдан бой бердик ҳисоб.

— Ҳа-ҳа, — оҳиста бош ирғади оқ рўмол ўраган иккинчи аёл. — Чунки лаънати Иблис у билан битим тузишга муваффақ бўлибди. Улар одатда шартномага ўз қонлари билан имзо чекишади. Қон билан кирган нарса эса жон билан чиқади.

— Аммо сиз бунга йўл қўя кўрманг, тушундингизми, асло йўл қўя кўрманг! — қатъий тайинлади рўпарамда турган нуроний отахон менга «хайр» дегандай ўнг кафтини силкитиб.

Улар бамисоли тумандай ҳавога сингиб, зумда кўздан ғойиб бўлишди. Кейин қандай воқеалар кечгани буткул ёдимдан кўтарилибди...

Эрталаб ширин уйқу оғушида ётарканман, хотинимнинг негадир олисдан келаётган овозидан уйғониб кетдим.

— Тура қол, Роберт, ишга кечикяпсан, — дея ошхонадан туриб бақирарди Айра. Сал ўтмай у тепамга келиб, хавотирли қиёфада сўради: — Кечаси ташқари эшикни сен очик қолдирганмидинг?

Кеча кечаси ташриф буюришган оқ либосли нуроний отахон ва онахонлар дарров ёдимга тушди. Лекин бу ҳақда хотинимга бирор гап айтишни лозим топмадим. Ётган жойимда елкамни қисиб, мужмал жавоб бердим:

— Ёдимда йўқ. Шампанни сал кўпайтириб юборибмиз чоғи.

— Ҳечқиси йўқ, — деди Айра айёронга кулимсираб, — бу дунёда кайф-сафо, маишат қолади, қолган ҳаммаси ўткинчи. Лекин эшик очик қолгани чакки бўлибди. Ё биров келди-ми?

— Й... йўқ, — дедим мен дудуқланиб, бош чайқарканман. — Ҳеч ким келгани йўқ.

Хотиним негадир менга шубҳали нигоҳ ташлаб:

— Тура қол энди, юз-қўлингни ювиб, чойга чиқ. Пастда машинанг ҳам кутиб қолди, — дея ошхонага йўналди.

Ўша куни ишга келдим-у, тўсатдан ташриф буюрган тунги меҳмонлар буткул хаёлимга ўрнашиб олса бўладими? Вазирлар Маҳкамаси учун шошилиш маълумотнома ёзишим кераклигини баҳона қилиб, ҳамма ишларни муовинимга топширдим-да, эшикни ичкаридан қўлқаб олдим.

Сўнгги кунлардаги воқеалар бутун онгим, дунёқарашимни остин-устун қилиб юборганди. Айранинг жодугарлиги боисми ёки ўзимда ҳам қандайдир ғайритабиий хислат борми, ҳар қалай, мен ботиний ёхуд ғайб олами мавжудотлари билан мулоқотга киришгандим ва бу мулоқот, агар янглишмасам, унинг нур ва зулматдан иборат ҳар иккала қатламни қамраб олганди. Хулосаки, эзгулик ва ёвузлик ўртасидаги муросасиз кураш фақат Ерда, одамлар ўртасидагина эмас, балки латиф, ёндош одамлар, Коинот миқёсида ҳам кечади. Нур бўлмаса, соя ва зулмат ҳам бўлмайди. Лекин зулмат бўлмаса-чи? Фақатгина нур ва зиёдан иборат дунёни тасаввур қилиш мумкинми? Ёки аксинча, фақатгина соя ва зулматдан ташкил топган дунёни биз қандай идрок этамиз? Нур ва зиё аҳли ҳам, соя ва зулмат вакиллари ҳам ўз ҳаёт фалсафаларини яратишган. Кўҳна давр қарғишга учраган ўтмиш сифатида ҳеч қачон тарих сарҳадларидан ўчиб кетмаган, аксинча, у узлуксиз бунёд этилаётган келажак биносининг пойдеворлари вазифасини ўтаган. Лекин шундай ҳам бўлиши

мумкинки, бу бино пойдевори яқин ёки узок ўтмиш лойиҳачилари айби билан ибтидоси-даёқ қийшиқ ҳолда мўрт жойга қурила бошланган. Вақти келиб қуриб битказилади, юзлаб, минглаб оила кўчиб киради ва ҳаёти гуркираб яшнаётган бино вақти-соати келиб, фавқу-лодда ер билан яқсон бўлади. Хўш, бу бинони дастлабки даврдаёқ, одамлар кўчиб кирма-сидан аввал портлатиб юборган афзалми ёки ҳайбарақаллачилик билан қурилиш тугашига кенг йўл очиб бериш ва шу билан фожиа юз беришига имкон яратиш мақсадга мувофиқ-ми? Ахир, кези келганда, биз шу хил биноларни дастлабки даврдаёқ бузиб ташламоқчи бўлганларни бузғунчилар, террористлар деб атаганмиз. Уларни жиноятчилар тарзида қа-моқхоналарга тикқаммиз. Орадан етмиш-саксон йил ўтгачнига ўшанда ноҳақ бўлганимизни, аслида улар эзгулик учун курашганликларини англаб етганмиз.

Фикри ожизимча, нур-зиё ҳамда соя-зулматнинг ўзаро доимий мувозанатда бўлишига эришиш башарият жамияти ҳаётининг энг муҳим қонуниятларидан бири эмасмикин? Ҳар қандай жамиятда ҳукмрон сиёсатга соғлом муҳолиф кучлар доимо мавжуд бўлиши шу жамият тараққиётида муҳим омил саналади, демак, ўртадаги мувозанат бузилса, у ёки бу томон қўли баланд келса, қон тўкилиши муқаррар бўлганидек, нур ва зулмат ўртасидаги мангу зиддият ҳам оқсоч тарих силсиласидаги мураккаб воқеа-ҳодисалардан қудратли Оқибат дарахти ўсиб вояга етишига замин яратмасмикин?

Бинобарин, худди ана шу оламшумул вазият айнаи вақтда менинг митти оиламда ўз аксини кўрсатмаётимикин? Мана, куни кеча хонадонимга ёвуз кучлар ҳам, эзгу кучлар ҳам кетма-кет ташриф буюришди. Айранинг ёвуз кучлар қармоғига тўлиқ илингани, каминанинг ҳали (ҳозирча) эзгу кучлар томонидан экани эътиборга олинса, оиламда муроса-мадорага путур етгани, ёвуз кучларнинг қўли баланд кела бошлагани ойдинлашади. Мабодо, ана шу мувозанат бузилмаганида, уйга ўша ботиний кучлар ҳам ташриф буюришмас, камина эса, бунақа ғайриоддий, ваҳимали воқеаларнинг гувоҳи ҳам бўлмас эдим.

Олдимда энди фақат икки йўл мавжуд: мен ё оиламдаги руҳий (истасангиз — ижти-мой) мувозанатни тиклашим ёки Айрадан буткул ажралиб, уйни тарк этишим лозим. Мен аллақачон бу ишни қилишим мумкин эди. Лекин ҳамма бало шундаки, барча қусурлари, инжиқлиги ва серхархашалигига қарамай, мен уни севардим. Ҳа-ҳа, мен уни чинакамга севиб қолгандим! Шу боис ундан осонликча воз кечишим қарийб мумкин эмасдай туюлар эди. Нафсиламбрини айтганда, мен бир кўришдаёқ туғиладиган ишққа ишонмайман. Фирт сафсата бу! Ҳақиқий севги йиллар мобайнида шаклланади, у ҳаётнинг мураккаб синовларида товланиб, сайқал топади ва илоҳий мазмун касб этади...

Роберт Назарович чўнтагидан «Малборо» қутисини чиқариб, сигарет тутатди. Ҳамон ғизиллаб тағимизга кириб кетаётган бетон йўлга тикиларкан, яна бир неча фурсат маъюс ўйга толди. Мен раҳмим келиб қараб кўйдим-да, кўнглини кўтариш учун атайин қувноқ кайфиятда сўз қотдим:

— Юз грамм оқидан қуйиб берайми, Роберт Назарович?

Ҳамроҳим ғамгин ҳолда кулимсираб, юзимга тикилди. Кейин аста:

— Борми? — деб сўради.

— Албатта-да. Бўлмаса, таклиф қилармидим? — дедим жилмайиб, машинани йўл четига буриб тўхтатарканман. Сўнгра ашқол-дашқол солинадиган қутини очиб, ухладдан аввал, шеригим юз граммини ичган ароқни олдим, пиёлага тўлдириб кўйдим-да, Роберт Назаро-вичга узатарканман:

— Мошина ҳайдамаганимда, сизга шериклашардим, лекин буям насиб қилар, — дедим яна кулимсираб. (Худди шу гапимга фаришталар «омин» деган экан, аммо бу ҳақда кейин-роқ).

Ҳамроҳим юраги ёнаётган эди чоғи, пиёлани бир зумда бўшатди. Тошкентдан эрмак учун биз бир коса қурт ҳам олгандик, биттасини унга узатдим.

— О, газак зўр-ку! — деди Роберт Назарович пича кўнгли ёришиб, қуртдан тишлар экан.

— Яна озгина қуяйми? — дедим мен унга савол назари билан тикилиб.

— Етади, кетдик, — деди Роберт Назарович аста-секин аввалги маъюс ҳолатига қайтар-кан. Мошинани ўт олдириб, олға жилдирарканман, у яна ҳикоясини давом эттирди:

— Хулласи калом, ўша куни ана шундай оғир ўйлар исканжасида бошим ғувиллаб, уйга қандай етиб келганимни ҳам билмай қолдим. Уйда хотиним йўқ, ошхонадаги устол устига: «Мен фирқачилар шўъбасига кетдим, дарғамиз Геннадий Ильич қақиртирибдилар. Тезда қайтаман. Овқат — қозонда. Сенинг Айранг», — деб ёзилган бир энли хат қолдирибди.

Азбаройи сиқилиб кетганимдан бардаги аввал очилган «Жириновский» ароғини олиб, қадаҳга қўйдим. Бир кўтаришда сипқорғач, газак қилмай, яна қуйиб ичдим. Худди Соколов-га ўхшаб (Шолоховнинг машҳур қаҳрамонини танийсиз, албатта) учинчи қадахдан кейинги-на тузланган бодринг билан газак қилдим. Хотиним қарам шўрва тайёрлаб кетган экан, истамайгина ликопга қуйиб, уч-тўрт қошиқ тотинган бўлдим.

Кейин ойнаиҳаҳонни қуйиб, нимкатга чўзилдим. Ярим мудроқ ҳолатда эдим, бирдан сергак тортиб, бошимни кўтардим. Ажабо, кўзгудан боғичсиз узун қора ридо кийган, кўзла-ри чақчайган девдай дароз кимса менга аллақандай макр ва ижирғаниш билан қадалиб тикилаётган эди; этларим жимирлашиб кетди. Унинг қоп-қора сочлари ҳам икки жойидан

худди шохга ўшаб тикрайиб турарди. Бирдан думғазасида калтагина думи борлигини ҳам пайқаб қолдим. Негадир у думини узун қўллари билан силаб-силаб қўяр эди.

Мен энди сархушланиб, дунё ташвишларини ҳеч қурса бугун унутишни истаганим, кайфимдан асар ҳам қолмади.

«Бу лаънати кўрсатув қайси дастурдан бериляпти ўзи?» — деган хаёл билан ўрнимдан турмоқчи бўлган эдим, кўзгудаги махлуҳ худди масофадан фикримни ўқийтгандай совуқ-қонлик ила:

— Қимирлама! — деди дағал овозда. — Дастурдан ташқари кўрсатув бу. Фақат сен учун. Бошқа дастурларни ишга тушираман деб овора ҳам бўлма. Ҳаммасини мен банд этганман. Биз аввал келишганимиздай, гаплашиб олишимиз керак.

— Сен ўша махсус вакил... эчкимисан? — сўрадим мен зўрға тилим айланиб.

— Йўқ. Чўққисоқол сенга қизгин салом йўллади. Лекин биз бир гуруҳданмиз, биз мафқурага хизмат қиламиз.

— Иблис мафқурасигами? — сўрадим мен истехзо билан, энди пича дадиллашиб.

— Олампаҳоҳимизни сизлар шундай атайсизлар. Унинг асли исми — Улуспир жаноблари.

— Хўш, яхши, мендан нима истайсизлар ўзи?

— Ахир, чўққисоқол сенга қозоқнинг тўққиз пулидай аниқ айтган эди-ку; биз сени олиб кетгани келдик. Сен ҳам жанобимизнинг хизматиға ўтишинг керак.

— Мен ҳам унга тўққиз пулдай қилиб: ҳеч қаяққа бормаيمان, деганман. Энди шайтонга малай бўлишим қолувди.

— Менга қара, нобакор, — ўшқирди кўзлари чақчайган кимса, ноҳос жаҳл отига миниб, (телекўзгуда энди у оғзидан ўт пуркаб турган улкан аждарҳонинг устига миниб олганди), — намунча қатта кетмасанг, бу гапни кимингга ишониб гапиряпсан? Агар билсанг, биз айтган сўзни ҳамиша амалда исботлаб келган қудратли зотлармиз. Шундай экан, чувварани хом санама...

— Нега энди айнан мени танладинглар?

— Чунки сенинг руҳинг ёш, соғлом. Боз устига сен Айра чизган йўлдан юришни истамаяпсан, фирқачиларга қўшилмаяпсан, ҳатто сен хотинингни ташлаб қочмоқчи бўлаётганингдан ҳам хабаримиз бор. Билиб қўй: биздан ҳеч қаяққа қочиб қутулолмайсан. Осмонга чиқсанг — оёгингдан, ерга кирсанг — қулогингдан тортиб оламиз.

Ақлга сизмас бундай зўравонлик, бундай сурбетлик ва густоҳликдан ғазабим дақиқа сайин ошиб борар, ўзимни зўрға тийиб турардим. Назаримда, ғазабим ортгани сайин кўзгудаги ганимим шунчалик хурсанд бўлаётгандай эди.

— Сенда калла бўлганида, аллақачон «хўп» деб, биз билан отланган бўлардинг, — деди у безбетларча, пича жаҳлдан тушиб (энди у аждарҳо ўрнида қопқора тулпор отга миниб олганди). — Ахир, тушунсанг-чи, овсар, фоний дунёда қачонгача хору зор бўлиб юраверасан?! Биз билан бўлсанг, имкониятларинг шу қадар кенгайдик. Коинот миқёсида яйрайсан. Агар билсанг, кайф-сафо, маишат, пари-пайкарлару онаси ўпмаган жононлар — ҳамма-ҳаммаси қўлингда, хизматингда бўлади!.. Нимадан бош тортаётганингни энди тушунгандирсан?..

— Йўқ, тушунганим йўқ, тушунишни ҳам истамайман! — дедим мен ўжарлик билан тишларимни фижирлатиб.

— Сен ўзи кимга, нимага эътиқод қўйгансан, ҳой, тентак?! — бақира кетди яна кўзгудаги зот оғзидан кўпик сачратиб. — Агар билсанг, Коинотда, бутун ўн саккиз минг оламда биз жорий қилган йўл энг тўғри йўл саналади. Кимдир истадимми-йўқми, охир-оқибат ҳамма шу йўлни танлайди. Бошқа йўлларнинг бари сохта, сароб ва «борса келмас» йўллардир. Ҳамма бизнинг туғимиз остига бирлашади. Наҳотки шунга ақлинг етмаса, ҳой, зоти паст?!

Шу пайтгача унинг ҳамма ҳақоратларига чидаб тургандим, «зоти паст» дегани суяк-суягимдан ўтиб кетди. Ирғиб ўрнимдан турдим-да, чақчайган кўзли кимсанинг олайганча «Нима қиляпсан? Эсингни йи! Ўзингни бос!..» — дея илтижо қилаётганига қарамай, ойна-жаҳонни азот кўтариб, полга улоқтирдим. Унинг ичидаги алламбало асбоб-ускуналар чилпарчин бўлди. Табиийки, кўзгудаги тулпор минган махлуҳ ҳам кўздан йўқолганди.

Кўзгу орқали менга елимдай ёпишиб олган лаънати шайтон малайдан қутулганимга шукроналар айтиб, ошхона сари юрдим. Яна ҳалиги шиша қопқоғини очиб, қадахни тўлдирдим-да, шартта кўтардим. Сал ўзимга келгандай бўлиб, атрофга кўз югуртиргандим, тағин ўша... худди одамлардек курсиларга ўтириб олган учта қора мушукни кўриб, яна эҳсонам чиқиб кетди. Айни пайтда азбаройи ғазабга минганимдан буткул ўзимни йўқотиб қўйгандим. Бу лўттибозликларнинг чеки бўладими ўзи?..

Устулардан бирини кўтариб, лаънати мушукларга ҳамла қилдим. Улар худди ўтган сафаргидай ҳавога сингиб, шу заҳоти кўздан ғойиб бўлишди. Фақат аллақандай қорамтир шарпалари ёқимсиз биғиллаганча, ошхона эшиги орқали ўрта хонага ўтиб кетгандай бўлди. Устулни кўтарганимча, шарпалар ортидан югурдим.

Ўрта хонага кирдим-у, яна тараша бўлиб қолдим. Не кўз билан кўрайки, уй тўрида ўша чўққисоқол кўк эчки чўнкайганича, думини диккайтириб, китоб варақлаб ўтирарди. «Э,

сендақа олимдан ўргилдим!» — дея энди унга ташланмоқчи бўлгандим, эчки совуққонлик билан шаштимдан қайтарди:

— Ўзингни бос, тентак! Намунча ҳовлиқмасанг. Нега махсус вакилимизни хафа қилдинг? Ахир, у камдан-кам одамлар ҳузурига шахсан ўзи ташриф буюради. Ҳазратимиз Улуспирнинг ўнг қўлларидан саналмиш Баал Зебуб жанобларини наҳотки танимаган бўлсанг? Хурмат-иззатингни жойига қўйиб, шундай обрўли вакилимизни юборсак ҳам ақлингни йиғиштириб ололмадинг. Энди ўзингдан, кўр, галамис!..

Эчки газаб билан китобни ёпган эди, унинг муқовасидаги шайтон сувратига кўзим тушди-ю, ноҳос миямга келган фикрдан қичқириб юбора ёздим. Инжил!.. Чинданам, мен тентак, қовоққалла, уйда Инжил борлигини буткул унутиб қўйибман-ку!.. Ота-онамнинг руҳи поклари тушимда буни менга бежиз эслатишмади, ахир. Боз устига, уларнинг ҳўроз ёки товўқ сўйиб, Худо йўлига қўрбонлик қилишим кераклигига шама қилишгани ҳам ёдимдан кўтарилаёзибди.

Зудтар ўзимни китоб жавонига отдим-у, саргайган асарлар ортига қўлимни тикдим. Э, Худо, муқаддас китоб жойида йўқ эди. Алам билан яна эчкига юзландим.

Кўк эчки эса, китобни олд оёқлари орасига олиб, орқа оёқларида бамайлихотир чайқалганча, энсаси қотиб сўзлади:

— Ё тавба! Одам ҳам шунчалик калтафаҳм бўладими? Наҳотки бизни ҳам ўзингга ўхшаган лақма, тўпори деб ўйласанг?! Энди бу ёғига кўз очиб кўрган суюкли ёринг Айра хоним жазоингни беради. Кунингни кўрсатади ҳали у!

Шундай деб, у китобни қўлтиқлаганча, камондай эгилиб, ўзини деразага отди. Ўтган сафаргидай на бир шовқин эшитилди ва на дераза ойнаси синди. Лекин айна дамда яшин чақнаб, кетма-кет момақалдироқ гумбурлади-да, шатир-шутир ёмғир қуя бошлади.

Мен қаҳр-газаб ўтида ёнарканман, аллақандай хунук воқеани олдиндан сезиб, вужудимни мавҳум бир ғўлғўла, хавотир ҳисси чулғаб олаётгандай эди. Мен ана шундай ҳолатда уйдан Инжилни излашга киришдим. Уни Айрадан бўлак биров олиши мумкин эмас. Яна қаерга яширди экан? Ярим соат ичидаёқ уйни остин-устун қилиб юбордим. Инжил на сандиқда, на жавонда ва на бошқа жойда бор эди.

Кўп ўтмай, эшиқдан Айранинг ўзи кириб келди. Негадир у ҳам дарғазаб кўринар, қовоқлунжи осилиб кетган эди.

— Лаънати демократлар, — деди у фиғони ошиб. — Думада ўзларича комфирқа фаолиятини умуман таъқиқлаш ҳақида масала кўтаришибди. Эналарининг ҳаққи борми бунга? Яна демократлар эмиш... Биз уларга таъқиқлаш қанақа бўлишини кўрсатиб қўямиз ҳали. Геннадий Ильич ҳаммамизни катта курашга, керак бўлса, жангга киришга шай туришимизни тайинладилар. Эртага яна намойишга чиқамиз. Қўрол бўлса қани эди-я!

— Қон тўкилиши мумкин-ку, ахир? — дедим мен беихтиёр хавотирга тушиб.

«Қон» сўзини эшитган Айранинг кўзларида аллақандай совуқ учқун чақнаб кетди.

— Албатта тўкилади-да, — деди у мамнунлигини яшириб ўтирмай. — Бундай вазиятда қўрбонларсиз иш битмайди. Эртага уларга шунақанги сабоқ берайлиқки, то ўла-ўлгунлари-ча эслаб юришсин! Ўша аблаҳларнинг пўстини шилиб, сомон тикамиз!

Хотиним кийим-кечак ва бошқа нарсалар ағдар-тўнтар бўлиб ётган сандиққа, жавонларга нигоҳ ташларкан, бешбаттар аччиғи чиқди. Менга нафрат билан тикиларкан:

— Нима қидирдинг? — деб сўради.

Мен тўғрисишни айтишга мажбур бўлдим.

Айранинг худди гармдори чайнаб қўйгандек афти буришди.

— Нимага керак бўлиб қолди сенга ўша...

Мен Айрани сира алдай олмасдим, чунки у масофадан бемалол фикримни ўқир, мен ҳам кўпинча ғаройиб кўзгу орқали унинг нима демоқчилигини аввалдан билиб турардим. Мана, ҳозир ҳам кўз олдимда ўша кўзгу намоён бўлди. Кетма-кет хотинимнинг ўйлари ёзила бошлади: «Оббо, лаънати-ей. Одам бўладиганга ўхшамайди бу. Ўша бемаъни китобни излашга тушибдими, бу мияси айниганидан далолат. Асли буям демократлар томон шекилли? Йўқ, уни жазоламаса бўлмайди. У дунё-бу дунё унутмайдиган қилиб жазолаш керак!..»

Ташқарида яна яшин чақнади. Кетма-кет бутун оламга дағдаға қилаётгандек момақалдироқ гумбурлади. Шатирлаб ёғаётган ёмғир тобора кучайиб, жалага айланаётганди.

Мен энди чинакамига қўрқиб кетдим. Айрадан ҳамма балони кутиш мумкин, истаган ёмонлик қўлидан келарди. (Хотиним учига чиққан ёлғончи бўлишига қарамай, кўзгу орқали фақат тўғри гапни айтарди чамаси. Мен бунга тажриба орқали ишонч ҳосил қилгандим). «У мени ўлдирмоқчи», — деган фикр хаёлимдан ўтди-ю, бутун вужудимга титроқ югургандай бўлди. Афсунгарлик ҳақидаги китобларни ўқиб, мен бир нарсани яхши билиб олгандим; ёвуз ниятли жодугар ўз яқин одамнинг ички қувватини сўриб олиш учун уни ўлдириши керак эди. Мен доимо шундан кўрқиб яшардим. Оилавий можаролар вақтида у менга бир неча бор асабларимни қақшатиб, тишларини кўрсатган, агар измидан юрмай, чизган чизигдан чиқсам, минг бир балога гирифтор қилиши мумкинлигини бот-бот таъкидлаган эди.

Ҳозир ҳам бирпасда жазавога тушганча, шанғиллаб, бақир-чақир қиларкан, шундоқ

ҳам таранг асабимни аёвсиз эговлашга тушди. Айни чоғ чинданам шундай бўлдим ё кайфим борлиги туфайли шунақа туюлдими, хотинимнинг афти-башараси тишлари иржайиб чиққан қора бўрининг сиёғига айлана бошлади. У фавқуллодда ўзини устимга отиб, ёқаларимни йиртиб, кўксимга ёпишди. Ё фалак, у гарданимга тишларини ботириб, қонимни сўра бошлаганди.

Зоҳирий маънода ҳам, ботиний маънода ҳам юрагим зардобга тўлиб, уни бор кучим билан итариб ташладим-да, сакраб ўрнимдан турдим. Айра гилам устида думалаб ётаркан, асабий ҳолда қаҳ-қаҳ уриб кула бошлади. Мен азбаройи даҳшатга тушганимдан қон сизғиб чиқаётган бўйнимга дастрўмолимни босганча, кўшни хонага ўтиб, эшикни кулфладим. Сўнгра жароҳатимга йод суртиб, доқа билан танғиб бойладим. Шоша-пиша энг керакли нарсаларимни митти жомадонга жойларканман, кийим-кечак жавонининг энг тагида ётган Инжилга кўзим тушди. Азбаройи суюниб кетганимдан уни дарров кўлимга олиб, дуч келган бетини очдим-у, хотиним қамалган уйнинг эшиги сари юрдим. 77-сурадаги оятларни товуш чиқариб ўқишга тушдим.

Айни дамда ичкари уйда асабийлик билан қаҳ-қаҳ уриб, эшикни тепкилаётган Айра фавқуллодда тинчлиқ қолди. Кейин ҳиқичоқ тутиб, ўкчий бошлаганини пайқадим. Мен оят ўқишда давом этарканман, сал ўтмай, унинг бутунлай овози ўчди.

Мен энди бир қарорга келишим керак эди. Айрани ёвуз ботиний кучлар, Иблис малайлари ихтиёрига буткул ташлаб кетишим, бу жойларни тарк этишим ёки тақдирга тан бериб, хотиним билан бирга қолишим, уни ёвуз кучлар таъйиқидан қутқариб, эзгу йўлга бошлаш мақсадида пешонамга ёзилганини кўришим зарур эди.

«Айтсам тилим куюди, айтмасам — дилим», — деганларидек, ташлаб кетай десам, унга бўлган севгим вужудимни оташдай чулғаб, жону жаҳонимга ўт кўйгудай, кетмай десам, даҳшатли қора бўрининг сўйлоқ тишлари иржайиб чиққан важоҳатли калласи шундоқ кўз олдимда гавдаланади.

Аросатда гамгин ўйга толиб, қанча турганим ёдимда йўқ, бир маҳал ичкаридан йиги овозини эшитиб, яна сергак тортдим. Ичкари уйда, Айра, чамаси, эшикка бош кўйганича, мук тушиб йиғлар, алланималар деб илтижо қиларди. Яқинроқ бориб кулоқ тутдим.

— Азизим, мени тарк этма! Ўтиниб сўрайман, Роберт, ёлғиз ташлаб кетма мени!.. — дерди у негадир паст овозда зорланиб.

Азбаройи раҳмим келганидан юрагим эзилиб, эшикни очмоқчи ҳам бўлдим. Лекин бир қадам босиб, тўхтадим. Нохос кўз олдимда яна ўша тухумсимон кўзгу пайдо бўлиб, унга қуйидаги битиклар кетма-кет ёзила бошлади:

«Азизим Роберт! Шундай оғир вазиятда сен мени ташлаб кетишдек номардликка йўл қўёлмайсан. Буни яхши биламан. Чунки сен мени чин дилингдан севасан. Ёдингдами, мен ҳам сени илк кўрган кунимданок яхши кўриб қолгандим. Биз бахтли оила кўрдик. Лекин ҳозир ана шу оиламиз устида қора қузғунлар пайдо бўлган. Улар бизни бир-биримиздан жудо этиб, у дунёю бу дунё ҳаётимизни дўзахга айлантиришмоқчи. Сендан ўтиниб илтижо қиламан: бунга асло йўл қўйма, азизим! Акс ҳолда қолган умринг қашшоқлик ва хору зорликда ўтади. Билиб қўй, жонгинам, сенинг пешонангга фақат мен ёзилганим ва мендан ўзгаси сенга вафо қилмайди. Ана шу пок ва самимий севгимиз ҳаққи мени ташлаб кетма, Роберт! Йўқса, мен адоий тамом бўламан ва мен билан мангу видолашасан!»

Хотинимнинг кўзгудаги дил сўзларини ўқирканман, фавқуллодда ҳаяжонга тушиб, тўлқинланиб кетгандим. Азбаройи таъсирланганимдан кўзларимда ёш қалқиб, беихтиёр эшик сари юрдим-да, калитга қўл чўздим, айни шу дамда ташқари эшик қўнғироғи чўзиқ жиринглаб қолса бўладими? Сесканми? Тушдим. Бундай бемаҳалда уйга ҳеч ким ташриф буюрмас эди. Ким бўлиши мумкин? Ё ҳалиги... оқ риди кийган боболармикин?

Эшикни очмоқчи бўлиб, ташқарига отланаётгандим, Айранинг таҳдидли овози тўхтатди:

— У ёққа бора кўрма! Икки каллакесар уйингни ўмаргани келган. Агар икковимизни ҳам чавақлаб кетишларини истамасанг, эшикни оча кўрма!..

Мен энди нима қилишимни билмай, яна аросатда гангиб қолдим. Айра эшик ортида шунақанги илтижо қилиб, шунақанги зориллай кетдики, мен беихтиёр тиз чўкканча, мук тушиб йиғлай бошладим.

Охири сабр-бардошим тугаб, ўрнимдан турдим, хотиним қамалган уйнинг эшигини шартта очдим-у, яна шафқатсизларча алданганимни сездим. Не кўз билан кўрайки, ичкари уйда жамоат жам: юқорида чўққисоқол кўк эчки китоб варақлаб ўтирар, чап томондаги нимкат устига ўша учта қора мушук худди одамлардек чўнқайиб олишган, уйнинг ўнг бурчида кўзлари чақчайган, думли дароз кимса ҳам гўдайиб турарди. Айра эса... Айра ўртада тиз чўкиб ўтирар, юзи ҳамон... бўри қиёфасида эди. У менга ўткир тишларини кўрсатиб, заҳарҳанда билан иржайди, кейин ҳозир ўзини устимга отадигандек орқага тисарилди, гавдаси камондек таранг тортилди.

Ташқарида борлиқни ларзага келтириб, шунақанги ваҳимали момақалдиروқ гумбурладик, худди осмон узилиб тушаётгандек эди. Кўкни тилка-пора қилган чақмоқнинг нурлари хонани бир зум ёритиб, унда жам бўлган ғайб дунёси мавжудотларига бешбаттар ваҳимали, афсонавий тус берди.

Мен кўрқудан дир-дир титрарканман, ўзимни аранг қўлга олдим: қўлтигимдаги Инжил-ни азот юкорига кўтариб, яна оят ўқишга киришдим.

Шу чоқ хона ўз-ўзидан кенгайиб, шип ўрнида митти юлдузлар гира-шира милтиллаётган қоронғу осмон кўринди. Пастда Айра, чўққисоқол эчки ва бошқа махлуқлар қора шарпаларга айланиб, алланимадан хавотирга тушгандай ғимирлаб қолишди. Осмонда ҳилол ой бўлиб, шундоқ биқинидан думли юлдуз ўқдай отилиб чиқди-да, Коинот қаърига сингиб кетди. «Ахир, булар шўрлик ота-онамнинг рухлари-ку!» — хаёлимдан ўтказдим мен ва уларнинг ишорасини ҳам англаб етгандай бўлдим: улар менга Айрани тарк этишни, Худо урган бу уйдан воз кечишимни ўқтираётганди.

Шоша-пиша эшикни ёпиб, шарақлатиб қулфладим. Йўл-йўлакай митти жомадонимни қўлга олиб, кўчага югурдим. Остонада ўша эски танишларим: узун оқ ридо кийган, оппоқ соқоллари кўксига тушган икки мўйсафид бу ишимни қўллаб-қувватлаётгандай менга мамнуният билан тикилишарди. Уларга салом бериб, пастга интиларканман, зиналарда турган икки аёл ҳам менга самимий жилмайиб қараётганини кўриб, кўнглим таскин топгандай бўлди.

Уйимиздан катта шохкўчагача яёв юрилса, бир соатлик йўл эди. Вақт ярим тундан оққан, кўчада биронта ҳам мошина кўринмасди. Бахтимга, жала тинган, осмондаги паға-паға қора булутлар энди жанубга қараб жадал сузишарди. Оёқларимни қўлимга олиб, орқа-ўнгимга қарамай югурарканман, ўша йўлни бор-йўғи чорак соатдаёқ босиб ўтдим-ов.

Яна ярим соат ўтмай, шохкўчада сенга дуч келдим. Жавонмард йигит экансан, умрингдан барака топ, йўқ демай, машинангга олдинг. Энди умримнинг охиригача дуоингни қилиб ўтаман...

Ҳикоя шу ерга келганда, Шукрулло бир зум жим қолди-да, қалай, маъқулми, дегандай менга маъноли нигоҳ ташлади. Мен чинакамига ҳайратда қолиб, ҳаяжонга тушгандим.

— Тайёр фантастик асар-ку, бу! — хитоб қилдим мен жонланиб. — Зўр кино қилса ҳам бўлади.

— Лекин бу ерда ҳеч қандай таҳайюлот йўқ. Бари ҳаётий.

— Йўғ-е, — эътироз билдирдим мен. — Роберт Назаровичнинг руҳан соғлом одам эканига ишончинг комилми? Галлюцинация, руҳий сароб деган гаплар бор, ахир?

— Бунга зарра шубҳам йўқ. Чунки у билан биз бир ой ўтмай, яна кўришдик-да.

— Хўш-хўш? — сўрадим мен сабрим чидамай. — Қаерда кўришдинглар?

— Бўлмаса, ҳикоянинг якуини эшитинг, — шошилмай давом этди Шукрулло. Биз бу пайтда кўхна шаҳарга туташиб кетган туманга кириб келгандик. Кўзлаган манзилимизгача арзимаган масофа қолганди. — Хуллас, ўша куни мен Роберт Назаровични Переделкинога етмасдан Гелицине деган қишлоқдаги синглизининг уйида қолдирдим. Мен билан ота-боладек самимий хайрлашаркан, у бир дақиқа тўхтаб, чуқур ўйга толди. Кейин ўта жиддий қиёфада сўз қотди:

— Ҳаётда тасодикий иш бўлмайди, ўғлим. Ҳар бир кечган воқеа замирида қандайдир қонуният, мантиқ бор. Мана, сен билан ҳам бежиз учрашмадик, деб ўйлайман. Бунинг маъноси ҳақида мен анча бош қотириб, ҳозир тагига етгандайман. Гап шундаки, сен шарқда туғилиб ўсгансан. Шарқ эса, азалдан улуг набийлар, азиз авлиёлар ва шайхлар макони саналган. Улар бор жойда эса, эзулик, поклик, олижаноблик илдиз отган. Иблис ҳам қадамини ўйлаб босган. Сизнинг юртингизда ҳозир ҳам шундай табарруқ одамлар, муқаддас зиёратгоҳлар бор, деб эшитаман.

— Албатта бор-да, — дедим мен хурсандлигимни яширолмай, гапни нимага тақамокчи эканига дарров фаҳим етиб. — Авлиёсифат тирик шайхлар, машхур халқ табиблари бизда ҳали ҳам сероб. «Сўғал ота» каби илоҳий қадамжолар ҳам анча-мунча. У ерда сеҳрли бир қудуқ бўлиб, унинг хосияти шундаки, ёнига пок ниятли, яхши одамлар келиб челақ ташласа, сув чиқади. Ёвуз ниятли нопок одамларга эса бир қутлум ҳам насиб этмайди. Одамлар ана шу сувда ювиниб, ҳар хил дардлардан, иссиқ-совуқ ва ёвуз афсунлардан фориг бўлишади.

— Балли! — хитоб қилди Роберт Назарович чин дилдан суюниб. — Жуда фаҳм-фаросатли йигит экансан. Сенга айтсам, ўғлим, мен бу ерда, синглимникида узоқ қололмайман. Эртами-кечми, бари бир Айранинг хузурига қайтиб бораман. Чунки мен хотинимсиз яшай олмайман. Лекин...

— Лекин сиз янгани «Сўғал ота» зиёратгоҳига олиб боришингиз керак. Шунақа аёлларнинг қанчаси шифо топиб, шайтонга ҳай берган.

— Барака топ, ўғлим! Кўнглимдаги гапни айтдинг. Олиб борганим бўлсин! — шундай деб Роберт Назарович менга қўл ташлаб, уй манзилимни ёзиб олди.

Ишонасизми, бир ой ўтмасданоқ Айра хонимни бошлаб, Тошкентга келди. Аёлнинг кўзлари олазарақ, ўзи қандайдир асабий кўринарди. Мен уларни «Тико» машинамга ўтқизиб, «Сўғал ота» зиёратгоҳига бошлаб бордим. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, Айра хоним ташлаган челақка сеҳрли қудуқ бир томчи ҳам сув бермади. Лекин Роберт Назаровичнинг ўзига челақ қарийб тўлиб чиқди. Роберт Назарович сувни меҳмонхонага олиб бориб, хотинини ювинтирди. Ана шунда, биласизми, чинакам мўъжиза юз берди: Айра хоним ваннахо-

надан анча хотиржам тортиб, буткул ўзгача одамга айланиб чиқди. Ўшанга қадар оғзига талқон солиб олгандай бир оғиз ҳам гапирмаган, аслида эса у дилбар, ҳазилкаш, сўзамол ва кўнгилчан экан. Биз томонларга умрида биринчи келиши, шунинг учунми у ҳамма ёққа ҳайрат ва завқ-шавқ билан тикилар, арзимаган манзаралардан ҳам худди ёш боладай суюниб кетар эди.

Эртаси ярим тунда ўзларида йўқ хурсанд эр-хотинни тайёрагоҳгача кузатиб қўйдим. Осмон мусаффо, кўк пештоқи узра ғарбга оғаётган тўлин ой бамисоли жилмайиб боқар, юлдузлар ҳам ўзгача бир жилва билан милтиллаётгандай эди. Шу чоғ ойнинг биқинидан худди байрам мушаги отилгандай ёрқин из қолдириб, думли юлдуз учиб ўтди...

— Қойил-э! Роса савобга қолибсиз-ку! — хитоб қилдим мен ҳам азбаройи севинганимдан Шукруллонинг гапини бўлиб. Юрган йўлида нуқул савоб ишнинг пайида бўладиган бу танти йигитга нисбатан хурматим яна ўн чандон ошиб кетганди шу топда.

— Нимасини айтасиз. Роберт Назаровичнинг хурсандлигини айтмайсизми. У ҳозир ҳам хат ёзиб туради. Ҳамма ишлари жойида экан. Айра хоним фирқадаги фаолиятини буткул тўхтатиб, мактабда дарс бера бошлабди. Бир ўғилча кўришибди. Исми нима дерсиз? Каминанинг хурматлари боис уни Шукрулло, деб аташибди.

Бу пайтда биз кўҳна шаҳарга ҳам етиб келгандик...

* * *

Ҳокимиятга кириб келишим биланоқ қабулхона тўрига нигоҳ ташладим-у, қаққайганча бир зум ҳайкалдай туриб қолдим. Тўрдаги устол ортида ўтирган, малла сочлари тилладай товланиб, кўҳликкина юзидан заҳар томаётган қорамтир кўзлари негадир олазарак боқувчи аёл ҳозиргина Шукрулло тасвирлаб берган Айра хонимнинг айнан ўзгинаси эди.

Унга салом бериб, ҳоким бор-йўқлигини сўрадим. У саломимга алик олишни ҳам лозим топмай, аллақандай беписандлик ва кибру ҳаво ила:

— Ҳоким йўқ, — деб жавоб берди ва бу жавоби билан таъбимни хира қила олганидан хурсанд бўлиб кетгандай туюлди.

«Нахотки бизда ҳам ўшанақа аёллар... Йў-ге!..» Оғир ўйлар гирдобиди вазмин одимлаб, ҳоким муовини хонаси сари юрдим. У билан биз қачонлардир олий билимгоҳда бирга ўқигандик, шу боис хонасига истаган вақтда берухсат бостириб кираверишим мумкин эди. Ҳалиги малла сочли аёл орқамдан:

— Ҳой ўртоқ, ҳой ўртоқ! Қаёққа? Тўхтанг!.. — дея шанғиллаганча қолаверди...

ЯПОН ШЕЪРИЯТИДАН

Накамура Кусадао

* * *

*Кўм-кўк осмон чорраҳаларида
ғазабланган, музлаган шамол
титранади ўзидан-ўзи.*

* * *

*Қарағайлар шовуллар елда,
демак, яна юз кун
юз кўрсатар ёз.*

* * *

*Бошимни кўтараман,
қалдирғоч овозини кўрмоқ учун
салқин ялаган кўқда.*

* * *

*Ёз авжин олган.
Хира ой остида
оролчада юраман субҳидам.*